

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Husitství ve Východních Čechách

Hussites in East Bohemia

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

ThDr. Jaroslav Hrdlička

Autor:

Petra Šenková

Praha 2021

Poděkování:

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za vedení a pomoc, za konzultace, cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci s názvem „Husitství ve Východních Čechách“ vypracovala samostatně a že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Rychnově nad Kněžnou dne 30.6.2021

Petra Šenková

Anotace

Cílem mé bakalářské práce je přiblížit události husitského období mezi lety 1415-1458 v Královéhradeckém kraji. V úvodu práce reflektuji české a zahraniční kořeny husitství, jeho proudy a základní program. Dále věnuji pozornost významným husitským osobnostem, které se prosadily ve Východních Čechách. Mezi nejvýznamnější představitele patří kněz Ambrož z Hradce a jeho přítel Jan Žižka. Poté jsem se zaměřila na husitské hnutí mezi východočeskou šlechtou. Ve své práci zmiňuji dva nejznámější šlechtice, Hynce Ptáčka z Pirkštejna a Jiřího z Poděbrad. V závěru uvádím, jak ovlivnily události husitské doby pozdější život východočeských měst, především Hradce Králové.

Annotation

The aim of my bachelor thesis is to approach the events of the Hussite period, between 1415-1458, in the region of Hradec Králové. In the introduction I have reflected on the Czech and foreign roots of the Hussitism, its movement and its basic program. I have also paid attention to important Hussite personalities who established themselves in Eastern Bohemia. The most important of them were the Priest Ambrož of Hradec and his friend Jan Žižka. Then I have focused on the Hussite movement among the East Bohemian aristocracy. In my thesis I have mentioned the most famous aristocrats, Hynce Ptáček of Pirkštejn and Jiří of Poděbrady. In conclusion I have presented how the events of the Hussite period affected the later life of East Bohemian towns, primarily Hradec Králové.

Klíčová slova

Husitství, Jan Hus, Jan Žižka, kněz Ambrož, Jiří z Poděbrad, Hynce Ptáček z Pirkštejna, Večeře Páně

Key Words

Hussitism, Jan Hus, Jan Žižka, Priest Ambrož, Jiří of Poděbrady, Hynce Ptáček of Pirkštejn, The Lord's Supper

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratk.....	6
Úvod	7
1. České a zahraniční kořeny husitství	8
2. Proudů husitství	13
3. Základní program husitství	17
4. Husitství ve Východních Čechách.....	19
4.1 Významné osobnosti	20
4.1.1 kněz Ambrož	20
4.1.2 Jan Žižka	25
4.2 Východočeské husitství mezi šlechtou	30
4.2.1 Hynce Ptáček z Pirkštejna	30
4.2.2 Jiří z Poděbrad	40
4.3 Města východočeského husitství	48
Závěr	53
Seznam použité literatury.....	54
Přílohy	57

Seznam zkratek

CČS(H) – Církev československá (husitská)

NO – Náboženská obec

ŘKC – Římskokatolická církev

ČCE – Českobratrská církev evangelická

JB – Jednota Bratrská

Úvod

Ve své bakalářské práci se chci věnovat husitství ve východních Čechách a úzeji v Královhradeckém kraji. V tomto kraji jsem se narodila a celý život zde žiji. Úcta k Janu Husovi i husitství zde tradičně byla i je vysoká. Husovy sochy ve východočeských městech byly výrazněji realizovány již od 2. poloviny 19. století. V práci chci postihnout podstatné kořeny a hlavní osy vývoje husitství ve východních Čechách, chci ale zachytit i důležité události vývoje některých osobností, jež k němu patřily (kněz Ambrož, Jan Žižka, Hynce Ptáček z Pirkštejna, Jiří z Poděbrad). Husitská tradice se ve východních Čechách promítla i do života a díla Církve československé (husitské). V Hradci Králové, sídle diecéze CČS(H) vznikl před 90 lety stavebně zajímavý sbor kněze Ambrože, pojmenovaný po tomto husitském knězi. V poslední části své práce se proto věnuji druhému životu východočeského husitství v CČS(H) v tomto regionu.

1. České a zahraniční kořeny husitství

Dalo by se zjednodušeně říci, že husitství vycházelo z myšlenek a postojů Mistra Jana Husa. Nejprve si ale musíme ujasnit, jaké postoje Hus zastával a zda husité byli ve všem pokračovateli jeho myšlenek, nebo jestli nebrali svou inspiraci i jinde.

Čas od času se v dějinách objevili ti, kteří byli nespokojeni s tím, jak funguje církev, jak žijí církevní představitelé a jaký vliv má církev na život obyvatel. Často ale bývali tito rebelové a nespokojenci umlčeni. Takže oni sami i jejich příznivci končovali i na popravištích. Vždy záleželo na velkorysosti vládce země a kraje, kde se reformátoři vyskytli.

V době, předcházející husitské revoluci, za vlády Karla IV., se v Čechách objevilo několik reformních kazatelů. Poukazovali na neřády, které se v církvi dějí.

Jedním z kazatelů a karatelů špatných mravů byl *Konrád Waldhauser* z řádu augustiniánů. Narodil se roku 1326 ve Waldhausenu v Rakousku. V Praze se objevil roku 1363 na pozvání císaře Karla IV., kde začal kázat v kostele u svatého Havla. Byl velmi populární a ve svých kázáních vystupoval proti lakotě, pýše a také proti simonii nebo-li svatokupectví.¹ Vyzýval ke konání dobrých skutků, lichváře nutil, aby vrátili získané peníze, brojil proti přepychu: „Skvostné roucho boháčovo znamená pot chudých i krev žen, a to, co stojí drahocenný šat, by stačilo k výživě mnoha nuzáků.“² Během působení v Čechách měl několik sporů s různými církevními řády. Odsuzoval přijímání jeptišek do řádů za peníze a nechtěl poskytovat žebravým mnichům almužny. Tyto spory se dostaly až do Říma, ale většinu z nich papež Urban V. rozhodl v Konrádův prospěch. „Učil, že musíme proniknouti vnější skořápkou bohaté a mocné církve, abychom se dostali na její vnitřní, vlastní náboženské jádro. Účinek byl nesmírný. Mnozí, i z nejváženějších kruhů, se vzpamatovali a přísahou se zřekli smyslné pýchy... Jakýsi kněz, jenž prošel svět, napsal, že nikdy neslyšel tak uchvacujícího kazatele jako Waldhausera.“³ Císař Karel IV. jmenoval Konráda Waldhausera správcem kostela Matky Boží před Týnem. Ten zde roku 1369 zemřel a byl i pochován.

¹ Svatokupectví znamená kupovat si duchovní dary a hodnoty za peníze, hmotné statky či jiné materiální výhody. Název je odvozen z příběhu ze Skutků apoštolských 8 kapitola, verš 9-24. Jakýsi Šimon, kouzelník, si chtěl od apoštolů za peníze koupit dary Ducha svatého. Podle něj se tento hřích latinsky nazývá *simonia*.

² HORA, Petr, Pavel BROM, Dagmar BROMOVÁ a Jiří BĚHOUNEK. *Toulky českou minulostí*. Praha: Práce, 1985-1991. s. 226

³ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncič, 1940. s. 56

Pokračovatelem Waldhauserovým byl *Milíč z Kroměříže*, někdy uváděný jako Jan Milíč z Kroměříže. Narodil se snad roku 1325 v Tečovicích.⁴ Své přízvisko získal podle města, kde po svých studiích nějakou dobu působil. Roku 1358 se stal úředníkem královské kanceláře, později notářem. V letech 1362-63 byl dokonce kanovníkem katedrály na Pražském hradě. Waldhauser na něj zapůsobil natolik, že se Milíč stal asketou, vzdal se všech svých úřadů a začal kázat mezi prostým lidem. Odsuzoval bohatství a jakýkoliv druh obchodování považoval za hřích. Tvrdil, že Antikrist se brzy zmocní vlády nad světem a že jím je sám panovník Karel IV. Zastával názor, že všichni vladaři, ať jsou svěští nebo církevní, nežijí-li spravedlivě, nejsou vladaři, ale lupiči. Za tyto názory byl roku 1366 uvězněn, ale ne na dlouho, protože už roku 1367 byl v Římě a žádal papeže Urbana V. „o poradu“. Předložil mu návrh na obnovu církve. Chtěl svolat koncil a vyslat po celém světě horlivé kazatele, kteří by hlásali návrat k životu podle Božího slova. Se svými návrhy však u papeže neuspěl. Když roku 1369 Konrád Waldhauser zemřel, Jan Milíč se vrátil do Prahy a chtěl pokračovat v jeho díle. Kolem něj vznikla společnost kněží, studentů i laiků, kterým kázal latinsky.

Roku 1372 dostal darem bývalý veřejný dům na Starém Městě v Praze. Dnes bychom místo, kde tato budova stála našli v Bartolomějské ulici. Díky příznivcům, k nimž patřil i císař Karel IV., skoupil i několik domů v okolí, kde chtěl vytvořit středisko nový Jeruzalém. Zde založil nejen kazatelskou školu, ale také nadaci pro prostitutky, které se vzdaly svého řemesla, aby mohly začít nový život. Na tomto místě nežily pouze bývalé nevěstky, ale také „Osoby stejně nábožensky smýšlející měly tu míti příležitost, žítí v náboženském společenství, sice bez slibů, přece však v čistotě, chudobě a dobrovolné poslušnosti.“⁵

Kostel, který k nadaci Jeruzalém patřil, byl zasvěcen sv. Máří Magdaléně. Zde Milíč podával Večeři Páně laikům vždy, když sloužil mši svatou. To nebylo v té době samozřejmé, protože laikům se Večeře Páně podávala obvykle jen jednou nebo dvakrát do roka. Kvůli této praxi i mnohému dalšímu byl Milíč obviněn z kacířství a roku 1374 předvolán před papeže Řehoře XI. do Avignonu. Svůj spor vyhrál, ale ještě téhož roku v Avignonu zemřel a byl zde i pochován. Po jeho smrti připadla nadace Jeruzalém řádu cisterciáků, ale jeho žáci a následovníci se později soustředili v Betlémské kapli založené roku 1391.

⁴ V okrese Zlín

⁵ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. V Praze: Ladislav Kuncič, 1940. s. 57

K Waldhauserovi i Milíčovi měl teologicky velmi blízko *Vojtěch Raňkův z Ježova*, který se narodil asi roku 1320, v obci Malý Ježov.⁶ Studoval v Paříži, kde se stal roku 1349 mistrem artistické fakulty a roku 1355 dokonce rektorem tamní univerzity. Nějaký čas také učil na univerzitě v Oxfordu a roku 1366 byl císařem Karlem IV. pozván, aby se stal scholastikem v katedrále svatého Víta. Z titulu této funkce byl ustanoven dohlížitelem nad všemi pražskými latinskými školami a dostal se i do sporu s Pražskou univerzitou. Byl obviněn z kacířství nejen proto, že se zastal kritika církevních poměrů Tomáše ze Štítného, ale i pro své názory, které měl např. na dvojpapežství, „...byl přesvědčen, ani v době schizmatu není církev bez své hlavy (*acephala*). Pokud schází papež, coby sekundární hlava církve, mohou žít jednotlivé údy dál. Kristus zůstává primární hlavou i v době nejtemnější krize církve.“⁷ Byl sice prohlášen za nevinného, ale dřívějšího vlivu už nedosáhl. Občas kázal při slavnostních příležitostech a dokonce pronesl řeč při pohřbu císaře Karla IV. Nazval ho Otcem vlasti a toto označení se pro tohoto panovníka používá dodnes. Vojtěch Raňkův zemřel pak o deset let později, v roce 1388.

Další osobností, o které můžeme hovořit jako o předchůdci české reformace, byl *Tomáš Štítný ze Štítného*. Narodil se asi roku 1333, pocházel z nižšího šlechtického stavu, z tvrze Štítné u Žirovnice.⁸ Studoval na nově založené Pražské univerzitě, artistickou fakultu. Poznal se zde s mistrem Vojtěchem Raňkům z Ježova a byl také ovlivněn Milíčem z Kroměříže. Svá díla většinou věnoval nižší šlechtě a obracel se k ní, aby napravit její chyby. Šlechta má vládnout podle zákonů, v souladu s Bohem, být spravedlivá, moudrá, štedrá atd. Stejně tak se obracel i na poddaný lid a vyzýval ho, aby věrně a pokorně sloužil svému panstvu. Psal česky o náboženských otázkách, což v té době nebylo obvyklé, a také překládal z latinského jazyka. Poslední třetinu svého života prožil v Praze, kde si koupil dům poblíž Betlémské kaple. Zemřel někdy mezi lety 1401 až 1409.

Mezi předchůdce Husovy se řadí i *Mistr Matěj z Janova*. Narodil se okolo roku 1350 v Janově u Mladé Vožice.⁹ V mládí se setkal s Milíčem z Kroměříže. Při studiu v Paříži byl podporován Vojtěchem Raňkům z Ježova.

⁶ V okrese Tábor

⁷ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 978-80-87287-83-5. s. 67

⁸ V okrese Pelhřimov

⁹ V okrese Tábor

Na pařížské univerzitě později i vyučoval na artistické fakultě. Po roztržce s univerzitou kvůli papežskému schizmatu¹⁰ se vrátil do Prahy. Zde se stal kanovníkem ve Svatovítské katedrále a pokračoval ve studiu teologie na Karlově univerzitě.

Ve svých kázáních kritizoval uctívání svatých ostatků, také povrchní projevy křesťanství a církevní praxi konanou jen ze zjištěných důvodů. Chtěl, aby laici přistupovali k Večeři Páně co nejčastěji, své názory opíral o Boží slovo, za což byl obviněn z hereze a prověřován pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. Dočasně mu bylo zakázáno vykonávat kněžské funkce, když ale odpřisáhl poslušnost arcibiskupovi, mohl opět jako kněz působit. Zemřel v Praze asi roku 1393 nebo 1394.

Jedním z myšlenkových proudů, který inspiroval husity, bylo i náboženské hnutí *Devotio Moderna*, které vzniklo v Nizozemsku a jeho zakladatelem byl holandský kazatel a mystik Geert Groote. Toto hnutí kladlo velký důraz na vnitřní zbožnost každého křesťana. Důležitá byla osobní modlitba, rozjímání, hluboký prožitek víry, pokora a láska k Bohu. Vnější projevy víry, jako např. veřejné bohoslužby, tak důležité už nebyly.

Jedním z příznivců české *Devotio Moderna* byl arcibiskup *Jan z Jenštejna*. Narodil se asi roku 1350 ve šlechtické rodině pánů z Jenštejna. Po studiu teologie byl přijat na dvoře Karla IV., kde se stal královským kancléřem. Po smrti Karla IV. ho následující panovník Václav IV. jmenoval roku 1379 třetím pražským arcibiskupem a nejvyšším zemským kancléřem. Do roku 1380 se Jan z Jenštejna choval jako téměř všichni vysocí náboženští představitelé té doby „oddával se ...radostnému požitku z přírody a umění.“¹¹ Během tohoto roku však těžce onemocněl a po svém uzdravení začal žít jiným životem. Zcela propadl asketismu, prostému způsobu života, niterné zbožnosti a dokonce se i oddával sebemrškačství. Chtěl, aby podle jeho vzoru se chovala celá společnost. Odmítal dvojpapežství a sám se přikláněl k římskému papeži. Dostal se do sporu nejen se svými biskupy, ale i s králem Václavem IV. Po několika prohraných sporech roku 1396 abdikoval a odešel do Říma, kde roku 1400 zemřel.

¹⁰ Situace, kdy od roku 1378 v katolické církvi vládli dva papežové, jeden v Římě, druhý v Avignonu. Později, roku 1409 byl zvolen i třetí papež. Tento stav skončil až roku 1417 volbou papeže Martina V.

¹¹ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncič, 1940. s. 63

Ze zahraničí se do Čech se dostalo hnutí *valdenských*, pojmenované po svém zakladateli *Valdesi z Lyonu*.¹² Tento bohatý měšťan se vzdal svého majetku ve prospěch chudých a věnoval se misijní činnosti. Svá kázání zaměřoval k prostému lidu. Jeho přívrženci se nazývali *valdenští* a vedli je potulní kazatelé. Zdůrazňovali chudobu a prostotu, odmítali nadměrné uctívání světců, existenci očištěnce a vše, co bylo, podle nich, v rozporu s Písmem svatým.

V Čechách bylo valdenské hnutí rozšířeno hlavně v Jižních Čechách, na panství pánů z Hradce, ale malé skupinky bylo možno najít i Praze, ve Znojmě a v Hradci Králové.

Jedním z největších inspirátorů Husa a husitství byl anglický filozof a teolog *John Wycliffe*, v češtině známý jako Jan Viklef (asi 1320-1384). Ve svých spisech kritizoval politickou moc církve a držení nezměrného majetku. Požadoval, aby duchovní byli nemajetní, a to nejen nižší klérus, ale i biskupové a vyšší preláti. Příkladem jim měli být apoštolové. Král by měl vládnout bez ovlivňování ze strany církve. Viklef zdůrazňoval, že život církve a věřících má být poměřován Písmem svatým, jediným zdrojem učení Ježíše Krista. Odmítal prodávání odpustků, tvrdil, že odpouštět hříšníkům může jedině Bůh. Papež, který hřeší, není opravdovým Kristovým zástupcem na zemi, je to Antikrist. Viklef promýšlel i dogma o transsubstanciaci (přepodstatnění) chleba a vína při Večeři Páně. Podle tehdejšího učení církve je v tomto bohoslužebném chlebu i vínu reálně přítomen Kristus. Viklef toto učení zpochybňoval a tvrdil, že Ježíš je v obojích svátostných živlech přítomen pouze duchovně. Jeho učení bylo považováno za těžký hřích, a kdo ho hlásal, byl nazýván kacířem. Za své názory byl Viklef církví pronásledován, jeho díla pálena na hranici, ale on sám nikdy vězněn nebyl. Zřejmě proto, že měl na své straně mocné a bohaté přátele. Pouze byl nucen opustit místo učitele na Oxfordské univerzitě a dožil na faře, která mu byla přidělena.

V Čechách Viklefovi myšlenky nejvíce rozšířil Mistr Jan Hus a osobnosti jeho kruhu. Husovi se budu věnovat v následující kapitole.

¹² Jeho skutečné vlastní jméno není známo. Podle pozdější tradice se mu říká Petr Valdes

2. Proudý husitství

Husitská revoluce vznikla v Českém království po upálení Jana Husa, Mistra na Karlově univerzitě v Praze. Nejprve si krátce připomeňme jeho život a myšlenky.

Jan Hus se narodil zřejmě v roce 1370 v Husinci.¹³ Získal základní vzdělání a asi v 16 letech odešel studovat do Prahy na univerzitu. Tam získal bakalářský titul na artistické fakultě a později i titul Mistr (Magistr) svobodných umění. Začal studovat i teologii, ale nedokončil ji. V letech 1401-1402 byl děkanem artistické fakulty a na přelomu let 1409-1410 zastával úřad rektora univerzity. Mezitím byl vysvěcen na kněze, roku 1400, a jeho prvním působištěm byl kostel sv. Michala na Starém Městě pražském. Zde se stal známým a proto byl roku 1402 povolán jako kazatel do Betlémské kaple. „To bylo místo českých univerzitních kazatelů, jež bylo vždy obsazováno vynikajícími univerzitními mistry. Toto povolání dokazuje uznání, jemuž se u svých krajanů těšil.“¹⁴

Ve svých spisech a kázáních obhajoval některé články z učení Jana Viklefa a to se nelíbilo jeho nadřízeným. Ve střetech s arcibiskupem Zbyňkem Zajícem z Hazmburka se Hus odvolal až ke Svatému stolci. K nejvyššímu církevnímu soudu se však nedostavil, a proto byl roku 1411 dán do klatby. Prozatím měl Jan Hus své vlivné podporovatele v osobě krále Václava IV. a jeho manželky Žofie, která navštěvovala i jeho kázání v Betlémské kapli.

V roce 1412 vydal papež Jan XXIII. bulu, ve které vyhlásil prodávání odpustků, neboť potřeboval peníze na válku s Ladislavem Neapolským. Proti takovému kupčení s odpuštěním hříchu za peníze, nebo za účast v bojích, se Hus ostře ohradil. Tvrdil, že odpustit hříchy může pouze Bůh. Ve svých kázáních dokonce prohlásil papeže Antikristem. Husovo vystoupení vyvolalo lidové bouře, při kterých byli zatčeni a popraveni tři mladí muži. Tyto nepokoje se nelíbily jak církvi, tak králi a ten proto Husa přestal podporovat. Papež vyhlásil interdikt na všech místech, kde Hus pobýval. To znamená, že tam, kde byl, se nemohly konat bohoslužby a nesměly být vykonávány i jiné svátosti ani svátostiny, jako např. pohřby. Hus se proti tomu odvolal, ale ne k papeži, ale k samotnému Ježíši Kristu, jako hlavě církve.

¹³ V okrese Prachatice

¹⁴ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncič, 1940. s. 75

Sám pak odešel z Prahy na venkov a skrýval se na různých místech u svých mocných přátel z řad české šlechty. Zde dále šířil své učení, jak kázáním prostým lidem, tak i písemně pro vzdělance. Stejně jako Viklef kladl hlavní důraz na Písmo svaté. Život věřících má být poměřován jen Božím slovem.¹⁵

Podporoval překlad Bible do českého jazyka, aby si obyčejní lidé mohli číst v Písmu a zjistit, zda nejen oni, ale i jejich kněží žijí podle něj. Pokud lid pozná, že ten či onen kněz, biskup, či dokonce papež nežije podle Božího slova, nemusí ho poslouchat. Tvrdil, že i laik (nekněz), pokud zná Písmo, může hlásat Boží slovo druhým. Církev viděl, ne v papeži, biskupech a kardinálech, ale ve všech těch, kdo vyznávají Ježíše Krista, poslouchají ho a milují. Ti tvořili pravou Církev, Tělo Páně, kde Kristus je hlavou tohoto těla. Hus nikdy jako kněz nepodával „pod obojí způsobou“¹⁶, ale když s touto praxí začal jeho přítel Jakoubek ze Stříbra, v listu z Kostnice mu to schválil.

Kostnický koncil byl svolán roku 1413 kvůli nápravě stávající podoby církve, aby se konečně skoncovalo s papežským schizmatem, a také aby se vyřešily problémy soudobé církve. Dle otců koncilu bylo třeba zakročit proti učení, jež hlásal Jan Viklef a jeho stoupenci, mezi něž byl počítán i Hus.

Jan Hus odjel na koncil do Kostnice začátkem listopadu roku 1414, aby zde před teology a kardinály obhájil své učení. Zpočátku byl ponechán na svobodě, ale už koncem listopadu téhož roku byl zatčen a uvězněn. Ze svého vězení poslal řadu dopisů a to i přátelům do Čech.

Jak víme, nakonec koncil Husovi slyšení poskytl. Byl ale nařčen z kacířského „viklefismu“. Hájil se tím, že ve všem s Viklefm nesouhlasí a nemůže odvolat názory, které nikdy nezastával. „Bůh jest mi svědek, že to, co se mi falešně připisuje a skrze falešné svědky přičítá, jsem ani neučil ani nekázal, nýbrž předním úmyslem mého kázání anem jiných mých skutků neb písem bylo, abych jen mohl odvrátit lidi od hříchu. V té pak pravdě evangelia, kterou jsem učil, psal a kázal, ze slov a výkladů svatých doktorů, dnes vesele chci zemřít.“¹⁷

¹⁵ CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 978-80-87287-83-5. s. 53

¹⁶ Při přijímání Večeře Páně se v pozdějším husitství podával i laikům chléb (hostie) a víno.

¹⁷ *Petra z Mladoňovic Zpráva o mistru Janu Husovi v Kostnici*. Praha: Universita Karlova, 1965. s. 167

K odsouzení by však stačily i vlastní Husovy názory, o kterých jsem už psala výše. Byl zbaven kněžského úřadu a předán světské moci, která na něm vykonala popravu upálením. Stalo se tak 6. července roku 1415.

Husova smrt nezůstala v jeho vlasti bez odezvy. V září byl koncilu odeslán protestní list, který podepsalo a opatřilo pečetěmi 452 českých a moravských šlechticů. Univerzita Karlova vydala osvědčení o jeho pravověrnosti a bezúhonnosti. „Smrt mistra Jana Husa se stala počátkem náboženského hnutí, jež ještě po desítky let mělo udržovat celou Evropu v napětí.“¹⁸

Je nutné říci, že označení *husité* si Husovy příznivci a následovníci nevybrali sami, ale bylo to jejich hanlivé označení. Sami si říkali *kališníci*, později *utrakvisté*, protože přijímali nejen chléb, ale i víno z kalicha, tzn. pod obojí způsobou (sub utraque specie).

Husovo učení vycházelo z několika myšlenkových proudů. Byla to česká obdoba *Devotio Moderna*, spisy Jana Viklefa a také myšlenky hnutí valdenských. I když by se zdálo, že tyto náboženské proudy jsou stejné, jisté rozdíly bychom našli. Všechny tyto směry chtěly návrat k praxi prvotní církve z dob apoštolských. Šlo jim o niterné prožívání křesťanství, rozcházely se však v provedení církevní reformy a v chápání církve. Hnutí *Devotio Moderna* bylo zaměřeno na nitro křesťana a hluboké prožívání jeho víry. Církev se bude reformovat nejlépe tím, že reformou a obrácením se do sebe projde každý její člen. Hnutí valdenských a tzv. viklefisté zase kladli větší důraz na reformu stávající církevní praxe. Hlavně volali po chudé církvi, jejíž věřící žijí podle Písma svatého.

Mezi Husovými stoupenci tedy byli dvě hlavní skupiny, „...z nichž každá věřila, že následuje Husa co nejméně.“¹⁹ Husův přítel Jakoubek ze Stříbra začal podávat Večeři Páně pod obojí, v kostele sv. Martina ve zdi, již roku 1414, v době kdy byl Jan Hus vězněn v Kostnici. Mistr Jakoubek odmítal oddělení od stávající církve. Chtěl pouze reformovat současný katolicismus. K jeho myšlenkám se připojili někteří mistři z Pražské univerzity. Mezi stoupence umírněného proudu husitství můžeme počítat Křišťana z Prachatic, Jana Kardinála, Jana z Příbrami či Jana Rokycanu. Univerzita se postavila proti všem radikálním reformám. Odmítala popření očištění, nezakazovala uctívání obrazů, pokud se konalo správně.

¹⁸ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940. s. 87

¹⁹ WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940. s. 88

Kromě Písma svatého pro ni byly závazné i spisy církvích otců. Mši vedla v latinském jazyce, ale schvalovala přijímání pod obojí i pro laiky. Věřila v přepodstatnění chleba a vína při mši. Hlásala poslušnost papeži. Současně však měla v úctě Mistra Jana Husa a také Jeronýma Pražského, který byl za své názory, shodné s Husem, upálen v Kostnici roku 1416.

Již zmíněný Jakoubek ze Stříbra měl názory poněkud radikálnější. On a jeho stoupenci, mezi něž patřil např. anglický teolog Petr Payne zvaný Engliš, odmítli latinský řád mše svaté a sloužili ji téměř celou česky. Při přijímání pod obojí nevěřili v přepodstatnění, chléb pro ně zůstal chlebem a víno vínem. Podávali Večeři Páně i nemluvnětům. Neuctívali obrazy, byli proti svěcení vody, v kostelech nechtěli sochy, a podobně. I oni ale chtěli jednotu se stávající církví.

Vedle těchto směrů existoval ještě jeden proud, který vedl kazatel z kostela Panny Marie Sněžné, *Jan Želivský*. Byl v Praze velmi oblíbený a dovedl strhnout lid na svou stranu. Když král Václav IV. v červnu 1419 jmenoval pražskými novoměstskými radními sobě oddané konšely, ti zatklí některé radikální husity. Dne 30. července 1419 Jan Želivský svolal své stoupence a rozzlobený dav vtrhl na radnici. Konšely vyhodili z okna a některé z nich zabili. Tomuto činu se začalo říkat *první pražská defenestrace* a stala se počátkem tzv. husitských válek.

Pražští stoupenci Jana Želivského byli radikální, radikálnější než stoupenci Jakoubka ze Stříbra. Byla to hlavně nižší šlechta, někteří měšťané a chudý lid. Jiní radikální husité si zbudovali své středisko roku 1420 ve městě Tábor v jižních Čechách. Chtěli žít po vzoru prvotní církve. Uznávali pouze to, co je napsané v Písmu svatém. Odmítali latinu při bohoslužbách, svěcení vody, sochy, obrazy a ostatky svatých, ušní zpověď, pústy, očistec, zádušní mše, modlitby za mrtvé, poslední pomazání. Uznávali pouze dvě svátosti, Křest a Večeři Páně. Tvrdili, že kněz, který je ve smrtelném hříchu, nemůže tyto svátosti vykonávat. Jejich kněží se mohli ženit. Při podávání Večeře Páně věřili, že „...tělo a krev Páně jsou tu pravdivě přítomny, ne však tělesně, hmotně a podstatně, jak učili pražští mistři, nýbrž svátostně a duchovně.“²⁰ Eucharistii podávali i malým dětem. Se stávající církví katolickou se odmítali spojit, protože ji považovali za příliš zkaženou a světskou. Nestáli o to, aby kněží byli svěceni od biskupů a své vlastní biskupy si volili sami.

Husitství tedy nebylo jednolitý myšlenkový proud. I když se husité různých proudů dokázali domluvit na společném programu nazvaném *Čtyři pražské artikuly*, jejich rozdíly nakonec vyústily roku 1434 v bratrovražedný boj v bitvě u Lipan.

²⁰ HREJSA, Ferdinand. *Česká reformace*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1914. s. 7

3. Základní program husitství

Jak jsem již napsala, husité nebyli všichni jednoho smýšlení, ale přesto dokázali zformulovat postoje, na kterých se shodli, do jednoho prohlášení. Toto prohlášení se jmenovalo *Čtyři pražské artikuly*, bylo vytvořeno roku 1419 a na jeho vyznění podstatně působil Jakoubek ze Stříbra.

Artikuly původně zněly asi takto:

„Nejprve, aby slovo Božie po království českém svobodně a bez překazy od křesťanských kněží bylo zvěstováno a kázáno.

Druhé, aby velebná svátost těla krve Pána našeho Jesu Krista pod oběma způsobama chleba a vína všem věrným křesťanům, starým i mladým, svobodně byla rozdávána podle Jeho ustanovení a přikázání.

Třetí, že mnozí kněží a mniši světským právem panují nad velikým zbožím tělesným proti Kristovu přikázání a na překazu svému kněžskému úřadu a k velké škodě pánům stavu světského, aby takovým kněžím to neřádné panování odjato a staveno bylo, aby podle Čtení nám příkladně živi byli a navedeni byli k stavu Kristovu a apoštolskému.

Čtvrté, aby všichni hříechové zjevní smrtedlní a jiní neřádové, zákonu Božímu odporní, řádem a rozumně od těch, jenž úřad k tomu mají, v každém stavu byli stavováni a kázáni. A zlá a křivá pověst o této zemi české aby očištěna byla tak, aby se obecné dobré království a jazyku českému dalo.“²¹

Pokusím se toto prohlášení shrnout do několika málo vět v současném českém jazyce. Svobodné hlásání Božího slova zde znamenalo, aby nikdo nebránil vysvěceným kněžím vykládat Písmo svaté. Netýkalo se to samozvaných vykladačů Písma a nevysvěcených kazatelů. Další důležitou věcí bylo pro husity přijímání pod obojí. I když to nebyl Hus, kdo s tímto návrhem přišel, ve svých dopisech tomu nebránil a schvaloval to. Dříve přijímal pod obojí pouze kněz, jako někdo, kdo je nad ostatními a tudíž má na to větší nárok. Rozšíření této praxe i pro laiky znamenalo, že před Boží tváří jsou si všichni rovni. Na stejném principu rovnosti byla založena i čtvrtá artikule, kde husité požadovali rovnoprávnost před zákonem. Za stejný hřích potrestat každého stejně, ať je jakéhokoliv stavu. Třetí artikule se týkala bohatství a moci církve. Jak upozorňovali již Husovi předchůdci, církev byla v té době propojena s politickým děním, o jejím bohatství ani nemluvě.

²¹ BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce. 1.Doba Žižkova 1415-1426*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. s. 71

Na těchto požadavcích se tedy shodli jak umírnění, tak radikálové a nakonec roku 1421 je uznal i pražský arcibiskup Konrád z Vechty, který se ke kališnickému prostoru připojil.

V červnu téhož roku se konal v Čáslavi generální sněm zemí Koruny české. Kromě odmítnutí Zikmunda Lucemburského za českého krále a zvolení prozatímní zemské vlády se podařilo přijmout Čtyři pražské artikuly za zemský zákon. Tento stav trval až do té doby, než se roku 1431 sešel církevní koncil v Basileji. Zástupci husitů z Čech byli také pozváni, aby přednesli své požadavky. Pražské články byli tak radikální, že je v plném znění sněm nemohl nikdy schválit. V roce 1436 byla zástupci koncilu i českou stranou přijata Kompaktáta. Zikmunda Lucemburský se stal českým králem. Protože tato usnesení se v Čechách vyhlášovala v Jihlavě, někdy se jim také říká Jihlavská Kompaktáta. Stala se pro obě strany, kališnickou i katolickou, závazným právním dokumentem až do doby krále Jiřího z Poděbrad. Když je v roce 1462 papež Pius II odmítl potvrdit s tím, že platily jen pro první generaci husitů, král Jiří z Poděbrad jej neposlechl. I dále budoval Český stát jako „král dvojího lidu“ na základě Kompaktát a v českém království tak vedle sebe mohli žít jak katolíci, tak i husité. I když Kompaktáta nebyla mezinárodně uznávaná, jako zemský zákon platila až do roku 1567, kdy je zrušil „na žádost nekatolických stavů, císař Maxmilián II.

4. Husitství ve Východních Čechách

Vedle Prahy a Tábora, byly dalším centrem husitů Východní Čechy se svým střediskem v Hradci Králové, věnném městě českých královen. Osobností, vystupujících v husitské revoluci z Východních Čech je celá řada. Mohu se věnovat jen některým z nich. Z počátku husitských bojů působil na Královéhradecku kněz Ambrož, který měl velkou zásluhu na vytvoření tzv. Orebského bratrstva. Později se do Východních Čech přesunul i Jan Žižka. Ze šlechty, která se hlásila k husitským myšlenkám, jsem vybrala dva zástupce, Jiřího z Poděbrad a méně známého Hynce Ptáčka z Pirkštejna.

Nemůžeme písemně doložit to, jak se obyvatelé Hradce Králové a dalších východočeských měst stavěli k upálení Mistra Jana Husa, ale je pravděpodobné, že se přikláněly k české reformní straně. Nasvědčuje tomu například zápis z dnes neznámé městské knihy, dochované pouze v prepisech, který zní: „Když červenec ukončil plně šest posvátných dní, upálením Husa hyneš Říme, pravím ti: Běda tobě!....Rýn tělo má, duše žije nad ohněm planoucím na Olympu, sláva však tvá, Jene, roste na různých místech.“²²

Z Východních Čech nebo přímo z Hradce Králové pocházeli nejen četní studenti Univerzity Karlovy, kteří mohli Husa osobně znát, ale i někteří profesori. Například Mistr Martin z Hradce, oblíbený učitel a Husův přítel, nebo Mistr Jan z Hradce, farář, který mezi prvními začal podávat lidem podobojí.

Když se na jaře roku 1421 dotvářely tři velké vojenské svazy husitských měst, Hradec Králové se stal centrem jednoho z nich. Do pražského městského svazu patřila Praha a okolní města, na jihu Čech vznikl táborský městský svaz, který sdružoval kromě Tábora i města jihočeská a západočeská. Ve Východních Čechách vznikl tzv. orebský svaz v čele s Hradcem Králové.

Na katolickou stranu patřili především mniši a mnišky z klášterů a měšťané vyšších vrstev východočeských měst. Chudí lidé, někteří duchovní, ale také šlechta, ať už vyšší nebo nižší, se přikláněla většinou k Husovu učení. O těchto osobnostech budou následující řádky.

²² BLÁHA, Radek, Petr GRULICH, Roman HORKÝ, et al. *Hradec Králové*. In: Dějiny českých, moravských a slezských měst. Praha: NLN, 2017. ISBN 978-80-7422-504-8, str.105

4.1. Významné osobnosti

4.1.1 Kněz Ambrož

Prameny, ze kterých bychom se mohli dozvědět něco o počátku života kněze Ambrože, nemáme. Nevíme ani, kdy a kde se narodil. Podle některých badatelů se jeho jméno poprvé objevilo v protihusitské anonymní skladbě *Sermones ad Bohemos*, která vznikla roku 1417. Prokazatelně je roku 1419 uváděn jako farář v kostele sv. Ducha v Hradci Králové. V této době vznikala posvátná a poutní místa, většinou na vyvýšených lokalitách, kde se lid shromažďoval a kněží jej povzbuzovali k příkladnému životu podle slov Ježíše Krista. Kněz Ambrož organizoval takovéto poutě. Jako posvátné místo Východních Čech si vybral vrch nedaleko Třebechovic u Hradce Králové. Nazval ho Oreb, podle biblické hory Choréb, na které Bůh promluvil k Mojžíšovi z hořícího keře.²³ Na podzim roku 1419 se kněz Ambrož objevil v Praze, zřejmě také proto, že ho královna Žofie, vdova po králi Václavu IV., z Hradce vypověděla. V Praze se brzy stal oblíbeným, protože byl dobrým řečníkem. Když na jaře 1420 začala hrozit Čechům křížová výprava, Ambrož se vrátil do Hradce a s východočeskou šlechtou zorganizoval obranu kraje. Střediskem se stala hora Oreb, kde podle historika J.B.Čapka bylo nejen modlitební místo, ale i opevněné sídliště.²⁴ Podle ní si tamní husité začali říkat Orebské bratrstvo nebo-li Orebité. Ve vedení bratrstva byli čtyři hejtmani, Hynek Krušina z Lichtenburka, Diviš Bořek z Miletínka, Jakub Kroměšín z Březovic a Hertvík z Rušinova a Ostružna. Dne 2. května 1420 přispěchali na pomoc Praze, která je přivítala s velkým jásotem. Do města vstupovali se zpěvem zbožných písní a v jejich čele kráčel kněz Ambrož se svátostí oltářní. Toho využil Zikmund a přitáhl se svým vojskem do Východních Čech. Hradec Králové se mu vzdal, zřejmě proto, že mnoho mužů odešlo na pomoc Praze a město tak bylo oslabené. Kněz Ambrož na nic nečekal a spěchal na východ Čech, kde spolu s pány podobojí naplánoval dobytí města zpět. Byla k tomu dobrá příležitost, protože císař pobyl ve městě jen devět dní a poté odjel do Prahy a v Hradci nechal jen malou posádku. Pod vedením Aleše z Rýzmburka se začalo východočeské vojsko shromažďovat na Kunětické hoře, která je nedaleko Pardubic. Samozřejmě to neuniklo císařovým zvědům, vyslaným z Hradce Králové. Aby je oklamal, nařídil Ambrož vojsku, aby se chystalo, jako by chtěli napadnout klášter v Podlažicích, který se nachází na Chrudimsku, tedy na druhé straně od Kunětické hory, než je Hradec. Vojsko se připravilo, zvědové byli oklamáni a v noci se vojáci obrátili a za svítání byli před Hradcem. Tam je Zikmundova posádka nečekala, a tak byl

²³ 2.kniha Mojžíšova 3,1-2

²⁴ LÁŠEK, J.B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č.4 s.49

Hradec dobyt husity nazpět. Stalo se tak 26. června 1420 a Ambrož se zase usídlil jako duchovní správce kostela sv. Ducha. Když se o tom Zikmund dozvěděl, vyzval české a moravské pány, aby pro něj Hradec dobyli zpět. Vojsko obléhalo město neúspěšně asi čtyři týdny, dokud je císař neodvolal.

Orebské bratrstvo stálo na straně radikálních husitů a pomohlo jim i vyhrát bitvu pod Vyšehradem 1. listopadu 1420. Když koncem května roku 1421 vtrhlo do oblasti Východních Čech slezské vojsko, postavili se jim Orebité u Broumova. Jejich vojevůdce Čeněk z Vartenberka se Slezany vyjednal mír, ale to bylo Ambrožovi proti mysli a obvinil Vartenberka ze zrady. Ještě téhož roku v červnu se Ambrož zúčastnil zemského sněmu v Čáslavi. Tento sněm vyhlásil Čtyři pražské artikuly za zemský zákon, odmítl Zikmunda za českého krále a zvolil dvacet zemských správců do čela království. Když se Ambrož vracel do Hradce, zastavil se v Chrudimi a od tamního hejtmana Bořka z Miletínka si vyzvedl dva odbojné kněze, které chtěl hejtman upálit. Tito kněží, Martin Húska a Prokop Jednooký byli chiliasté, očekávali brzký konec světa a druhý příchod Krista na zem a jako pikarti nevěřili, že Ježíš je reálně přítomen v chlebu a vínu při Večeři Páně. Z těchto bludů je chtěl Ambrož vyvést a ukázat jim pravou cestu. To se mu nepodařilo, a tak je předal arcibiskupovi Konrádovi z Vechty k potrestání. Oby byli v Roudnici v srpnu 1421 upáleni.²⁵

Roku 1422 dostal litevský kníže Vitold od Čechů nabídku, aby se v zemích Koruny České stal vládcem. Proto do Čech poslal svého zástupce Zikmunda Korybutoviče, kterého Čáslavský sněm zvolil zemským správcem. S tím ale Ambrož nesouhlasil a tak Korybutovič vytáhl proti Hradci Králové. Ve městě potom nechal zavřít konšely věrné Ambrožovi do vězení a správu města svěřil Diviši Bořkovi z Miletínka. Když se roku 1423 vrátil Korybutovič zpět do Litvy, byl vliv Ambrože v Hradci Králové opět posílen, i když městu dále vládl Diviš Bořek. Počátkem roku 1423 se Jan Žižka rozešel s táborským bratrstvem a spojence hledal na východě Čech, kde v knězi Ambrožovi měl dobrého přítele. Když v červnu téhož roku vytáhl Bořek z Miletínka na Moravu, svěřil panování nad Hradcem svému bratru Jetřichovi. Toho využil Ambrož a naplánoval převrat. Otevřel brány Janu Žižkovi a Jetřicha z Miletínka s jeho věrnými vyhnal z města. Na radnici poté opět nechal dosadit sobě oddané konšely. Když se to Diviš Bořek dozvěděl, rychle se vrátil z Moravy a 4. srpna 1423 stanul před Hradcem. Bitva s vojskem věrným Žižkovi a Ambrožovi se udála u tzv. Strauchova dvora. Poprvé tu bojovali husité, ne proti vnějšímu nepříteli, ale sami proti sobě. Po vítězství

²⁵ LÁŠEK, J.B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č.4 s.50

Žižkovy strany se Hradec Králové stal hejtmanovou pevností a Diviš Bořek se uchýlil do Kutné Hory. Tuto zradu Žižkovi nikdy neodpustil.

V této době, snad v září 1423, vznikl tzv. Žižkův vojenský řád. Jde v něm nejen o kázeňský řád ve východočeském vojsku, ale i jakési „programové prohlášení“ východočeských husitů. Hlavním bodem toho prohlášení jsou *Čtyři pražské artikuly*, které se zavazují níže podepsaní dodržovat. Vojenská část stanovuje řád pro bojovníky, jehož nedodržení může být potrestáno i hrdelním trestem. Přitom nezáleží na společenském postavení vojáka, stejně bude potrestán pán i kmán. K tomuto řádu se svým podpisem přidali i zástupci měst Hradec Králové, Dvůr Králové nad Labem, Jaroměř a Čáslav. Podle některých badatelů se na vzniku a textu řádu podílel i hradecký kněz Ambrož. Historik P. Čornej se ale domnívá, že spoluautorem řádu byl Žižkův kaplan.²⁶

Když Žižka vyrážel do boje, pokaždé s ním necestoval kněz Ambrož. Dokládá to dopis, který je datován v listopadu 1423 a kněz spolu s konšely, v něm varuje hejtmana před atentátem. Zní takto: „Pán Buoh všemohúcí rač být s tebe, se všemi bratřími věrnými i s námi hříšnými svú svatú milostí i pomocí. Bratře Žižko i bratři naši nejmilejší!, Věz, žeť jsme jednoho Opočenských strany jali, vězně dosti znamenitého, kterýž jestli nás za jisté zpravil, že již jeden jest s tebe u bojiště, kterýž tě má zamordovati, a za to má ještě třicet kop vzíti, a již deset kop hotových vzal. Pak toho jistého mordéře zná Pavel s černú hlavú kadeřavú, tohoto listu ukazatel. A protoť jsme my jeho k tobě vypravili, který tě má všeho úplně zpraviti, kdož to jednají a kterak to má jednáno býti, a kto to má učiniti, toho tobě ukázati. Kterémužto Pavlovi prosíme, aby jemu věřil, což s tebe od nás o té věci mluvíti bude. Pán všemohúcí rač tě zachovati k své chvále a k prospěchu věrným obcem. Dán v Hradci nad Labem v pondělí v třetí hodinu v noci před svatú Kateřinú, rukú tvého kněze Ambrože. Janek Hvězda, purkmistr, konšelé a tvoj kněz Ambrož.“²⁷

O rok později, na podzim 1424, čekala kněze Ambrože smutná povinnost. Husitská vojska se spojila a vytáhla na Moravu. Moravské markrabství totiž král Zikmund Lucemburský předal svému zeti Albrechtu Habsburskému a moravští kališníci se tak ocitli v ohrožení. U města Příbyslav však Jan Žižka dne 11. října 1424 skonal. Stačil však některé své přátele pověřit vykonáním své závěti. Kněz Ambrož zřejmě nebyl na vojenském tažení s Žižkou. Co však víme určitě, je , že doprovodil tělo svého přítele do Hradce Králové a nechal ho pohřbít v katedrále Svatého Ducha u hlavního oltáře.

²⁶ ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019, s. 525

²⁷ LÁŠEK, J.B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č.4. s. 51

V letech 1424-1433 kněz Ambrož pobýval převážně v Hradci, jen občas se zúčastnil vojenských aktivit Sirotčího svazu. Například po dobytí města Radkova v Kladsku roku 1425 se snažil dva tamní katolické kněze obrátit na utrakvistickou víru. Když nepochodil, zemřeli oba kněží v plamenech.

Od roku 1431 probíhal ekumenický koncil v městě Basilej. V polovině prosince 1432 se na cestu do Basileje vydali zvolení zástupci, kteří měli na sněmu rokovat o požadavcích Čechů a snažit se obhájit Čtyři pražské artikuly. Poselstvo vedl Jan Rokycana, dalšími členy byli např. Martin Lupáč, Mikuláš z Pelhřimova, Petr Payne, Oldřich ze Znojma, či Prokop Holý. Na koncil dorazili počátkem ledna 1433.²⁸ Jednání mezi zástupci Čechů a jejich názorovými odpůrci ze strany sněmu trvaly velmi dlouho, protože ani jedna strana nechtěla ustoupit ze svých požadavků. Dohoda zatím nebyla možná. Proto sněm vydal rozhodnutí, že vyšle své posly do Prahy, kde budou rozhovory pokračovat. V polovině dubna 1433 odjela česká delegace zpátky domů. Spolu s nimi se do Čech vydala i delegace vyslaná koncilem v počtu deseti mužů duchovního stavu.²⁹

Od května 1433 tedy začali vyslanci koncilu působit v Praze. V počátku června téhož roku se konal v Praze sněm, kterého se zúčastnili. Na tomto sněmu hájil Čtyři pražské artikuly spolu s Janem Rokycanou, Petrem Paynem, Prokopem Holým, Mikulášem Biskupcem a Oldřichem ze Znojma i kněz Ambrož z Hradce. Ocitl se tak po boku předních husitských teologů. Jednání trvala s přestávkami celý rok, od května 1433 do května 1434. Střídavě se odehrávala v Praze a na sněmu v Basileji.

Počátkem května 1434 obsadilo spojené kališnicko - katolické vojsko (Panská jednota) pod vedením Aleše Vřešťovského Nové město pražské, Malou stranu a Pražský hrad. Vyhnało odsud táborské a sirotčí vojsko i kněze Jakuba Vlka, který byl nástupcem Jana Želivského. Ten se uchýlil ke svému příteli knězi Ambrožovi do Hradce.³⁰

Dne 30.května 1434 se odehrála bitva u Lipan. Bojovali v ní proti sobě zástupci dvou husitských teologických proudů. Na jedné straně radikálové, kam patřilo převážně táborské a sirotčí vojsko. Ti nechtěli ustoupit ze svých požadavků. Především aby byli přijaty Čtyři pražské artikuly za zemský zákon v nezměněné podobě. Na straně druhé stála umírněná Panská jednota složená hlavně z pražských husitů a zástupců některých katolíků. Tato strana

²⁸ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny země Koruny české: 1402-1437. 5.díl*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN: 80-7185-264-3, s.568-569

²⁹ Tamtéž s.579

³⁰ LÁŠEK, J.B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č.4. s. 53

chtěla ukončit boje a byla ochotna se domluvit s Basilejským sněmem. Radikálové byli u Lipan poraženi. V červnu téhož roku uzavřeli obě strany příměří, aby mohli jejich zástupci obnovit jednání s Basilejským koncilem a císařem Zikmundem o obsazení českého trůnu.³¹ Jednání probíhala nejen v Basileji, ale i v Řezně, Brně a nakonec v Jihlavě, kde zasedal v červnu a červenci 1436 zemský sněm. Po letech jednání bylo dosaženo dohody mezi českými kališníky a Basilejským sněmem. Ten vyhlásil tzv.kompaktáta, ve kterých např. bylo Čechům povoleno přijímat podobojí pro laiky, ale pouze pro dospělé. Dne 5.července byla tato kompaktáta vyhlášena na náměstí v Jihlavě, proto se jim také říká Jihlavská kompaktáta.³²

Zikmund Lucemburský byl přijat za českého krále, pod podmínkou, že vydá české korunovační klenoty a zemské desky. Kněz Ambrož ani zástupci města Hradce Králové se na sněm nedostavili, protože s volbou Zikmunda českým králem nesouhlasili. To si král nenechal líbit a vypravil proti Hradci trestnou výpravu. Tu vedl Diviš Bořek z Miletínka, který ještě před několika lety patřil k hradeckým husitům. Kněz Ambrož proti němu do boje povolal svého spojence zemana Zdislava Mnicha z Roudnice, kterého ustanovil městským hejtmanem.³³

Do Hradce za Ambrožem dvakrát přijel i hejtman táborského svazu Bedřich ze Strážnice, aby ho přemluvil k příklonu k umírněné straně. Kdyby přijal kompaktáta a uznal Zikmunda českým králem, bude Hradec ušetřen. Ambrož o tom nechtěl ani slyšet a táborského hejtmana dal vsadit do věže.

Zikmundovo vojsko nadále Hradec obléhalo a městský hejtman Zdislav Mnich poznal, že situace je beznadějná. Proto v noci na 4.března 1437 otevřel brány města královskému vojsku. Císař Zikmund Zdislava Mnicha za tuto zradu velmi dobře odměnil. Kněz Ambrož si na útěku při přelézání hradební zdi zlomil nohu. Byl chycen a uvězněn. Jeho přítel Jakub Vlk byl také vsazen do vězení. Dne 21.března 1437 se Hradec Králové vzdal a přijal Zikmunda Lucemburského za svého krále. Do města se vrátili i jemu oddaní konšelé. Ambrož byl po vyléčení propuštěn z vězení a z Hradce vypovězen.³⁴

³¹ ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1402-1437. 5.díl*, Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN: 80-7185-264-3, s.620

³² Tamtéž s.636

³³ LÁŠEK, J.B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č.4. s. 53

³⁴ Tamtéž s.54

Tak jako nevíme, kdy a kde se Ambrož narodil, není ani jisté, kdy a kde zemřel. Některé prameny uvádějí, že zemřel v říjnu 1438 a je pohřben v Jaroměři. Jiné prameny zase datují Ambrožovu smrt na 14. října 1439 a jeho hrob umísťují do Kolína.³⁵

4.1.2. Jan Žižka

Život Jana Žižky byl dlouhý a byl popsán mnoha významnými historiky. Ve své práci se chci věnovat pouze tomu období, kdy Žižka sídlil ve Východních Čechách.

Na úvod musím podotknout, že v době, o které píší, byl Jan Žižka už slepý, nebo téměř slepý. O jedno oko přišel již v dětství, druhé oko mu poškodili jeho nepřátelé při obléhání hradu Rabí roku 1421.

Začátkem roku 1423 se Žižka rozešel s Tábořským bratrstvem. Hlavním důvodem byly hejtmanovy spory s tábořskými kněžími o některé otázky teologie, především o přítomnost Kristovu ve Večeři Páně, či vztah kněží k násilnému prosazování Božího zákona. Žižka z Tábora odešel a své zázemí si vybudoval ve Východních Čechách.

Na Královéhradecku působilo od roku 1420 tzv. Orebské bratrstvo. V Hradci Králové sídlil Žižkův přítel kněz Ambrož, ale hejtmanem zde byl Diviš Bořek z Miletínka. Toho do úřadu dosadil Zikmund Korybutovič.

Na začátek dubna 1423 svolal Jan Žižka sněm husitských vojsk do Německého Brodu. Nutnost svolat sněm zdůvodňuje ve svém dopise z 1. dubna 1423.³⁶ Žižka byl přesvědčen, že kališníci Bohu málo děkovali za vítězství nad Zikmundovými vojsky a z této nevděčnosti by se měli kát. Chtěl, aby se všechny husitské strany semkly a společně bojovali proti těm, kdo stojí na straně katolické. Zvláště pak s těmi, kteří byli dříve utrakvisté. Jedním z nich byl Čeněk z Vartenberka. Tento šlechtic stihl za svého života přejít z kališnické na katolickou stranu (a naopak) několikrát. Proto hned po ukončení sněmu v Německém Brodě vyrazil Žižka se svým vojskem na statky tohoto šlechtice. Východočeši byli u toho, pod vedením Diviše Bořka z Miletínka. Bitva mezi Žižkovým vojskem a katolíky, v čele s Vartenberkem, proběhla nedaleko města Hořice, někdy mezi 20 a 27. dubnem 1423. Žižkova strana zvítězila a největší zásluhy za vítězství se připisují slepému hejtmanovi. Kromě Diviše Bořka byl v této bitvě velitelem i Hertvík z Ostružna a Rušinova. Po bitvě se Žižka uchýlil na svůj hrad Kalich.³⁷

³⁵

LÁŠEK, J. B., Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec a Oreb, in *Theologická revue Husitské teologické fakulty UK*, 70, 1999, č. 4, s. 56

³⁶ PEKAR, Josef. *Žižka a jeho doba*. Svazek třetí. Žižka, vůdce revoluce. Praha: Vesmír, 1930, s. 194

³⁷ V okrese Litoměřice

V květnu, červnu a začátkem července 1423 se Žižka pohyboval na severu Čech, dobýval například Mělník a Českou Lípu. Východočeské vojsko pod vedení Bořka z Miletínka vyjelo na pomoc husitům na Moravě. Chtěli oslabit moc olomouckého biskupa a podpořit moravské utrakvistické šlechtice, např. Jana Tovačovského z Cimburka nebo Bočka z Kunštátu, příslušníka moravské větve tohoto významného českého rodu.

Jan Žižka využil toho, že se Diviš Bořek nezdržoval v Hradci Králové a města se zmocnil. Velmi mu v tom pomohl „jeho kněz“ Ambrož se svými přívrženci. Ambrož se nikdy s Bořkem jako hejtmanem nesmířil a nyní velmi ochotně Žižkovi pomohl město získat. Bořkova bratra Jetřicha vyhnal i s konšely a na radnici dosadil své lidi. O tom, že si to nenechal Diviš Bořek líbit a se Žižkou se utkal u Strauchova dvora jsem již psala v předchozí kapitole. „ U Strauchova dvora se poprvé střetla dvě uskupení bojující pod korouhví s emblémem kalicha, spoléhající na stejnou vojenskou taktiku a vyznávající program čtyř pražských artikulů. Nastal bod zlomu. Až do této chvíle husitské bloky, navzdory rozličným diferenciacím a z nich plynoucímu napětí, neřešily spory ozbrojenou konfrontací, nýbrž jednáním. Nyní se strhl boj, jemuž lze bez nadsázky přiřknout adjektivum bratrovražedný. Občanská válka vstoupila do stádia, v němž se přívrženci revolučních změn začali, vedeni touhou dosáhnout mocenské hegemonie, bít mezi sebou.“³⁸ V této bitvě stála proti sobě vojska, v jejichž čele krácel kněz nesoucí monstranci s posvěcenou hostií. „ Zajatého kněze poražené strany Žižka zabil palcátem. Potrestal tak falešného proroka, postrádajícího oprávnění disponovat husitskými symboly. Bůh přece viditelně projevil přízeň Žižkovým bojovníkům.“³⁹

Po vítězné bitvě Žižka z Hradce Králové vytvořil svou pevnost. Město mělo v té době asi 5 000 obyvatel a několik kostelů. Nejdůležitějším byl kostel sv. Ducha, kde byl duchovním správcem Žižkův přítel kněz Ambrož. Hradečtí, nebo také Orebité, byli Žižkovi blízcí i svým odmítáním Zikmunda Lucemburského jako možného českého krále, ale i tím, že Čtyři pražské artikuly brali za zemský zákon.

Z Hradce poté Žižka vyjížděl dobývat ostatní východočeská města. Hradeckým hejtmanem zvolil Matěje Lupáka a se svými bojovníky obsadil města Jaroměř a Dvůr Králové nad Labem. Vydal se i na Kutnou Horu. Tam dorazil 15. srpna 1423. Zdejší hejtman Hašek z Valdštejna před ním utekl do Čáslavi. Žižka místní konšely vypověděl a místo nich dosadil konšely své. Zvláštní na tom je, že nové městské úředníky vybral losem. Proč to tak udělal, není dodnes jasné. Možná z časových důvodů, protože spěchal dobývat Čáslav. Hašek

³⁸ ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019, s. 514

³⁹ ČORNEJ, Petr. *Husitská revoluce: stručná historie*. Praha: Paseka, 2021. s. 101

z Valdštejna se stáhl z Čáslavi do Kolína. Mezitím Pražané sebrali vojsko proti Žižkovi a ten poslal pro posily do Hradce Králové a do Jaroměře. Z Hradce vyjel Martin Lupák s posilami, utkal se s Pražany u Týnce nad Labem a byl zabit v boji. Zatímco byl Žižka uzavřen v Čáslavi, někteří katoličtí páni se snažili dobýt Hradec Králové. Podařilo se jim dobýt pouze předměstské části, dovnitř se nedostali. Žižka se i s vojskem v Čáslavi ubránil a Pražané se stáhli do Kutné Hory.⁴⁰

Historici se shodují na tom, že někdy v této době vznikl tzv. Žižkův vojenský řád. Co obsahuje a kdo se na jeho vzniku podílel, jsem již rozebrala v předešlé kapitole.

Z poslední čtvrtiny roku 1423 nejsou o Žižkovi téměř žádné zprávy. Ještě v 19. století někteří historici, např. František Palacký, kladli do tohoto období Žižkovo vojenské tažení do Uher. To se ale neudálo. Autoři pozdějších kronik omylem mohli Žižkovi připisat uherské tažení Sirotků z roku 1431.

Dne 16.října 1423 se v Praze konal tzv. Svatohavelský sněm. Zúčastnil se ho převážně politici Pražského svazu, chyběli Táborité i Východočeši. Hlavním důvodem svolání sněmu byla snaha uzavřít dohodu s katolíky a obnovit pořádek v zemi. Účastníci zvolili zemskou vládu, sbor dvanácti zástupců, v němž zastoupení utrakvistů a katolíků bylo šest ku šesti. Tato vláda byla také občas jmenována jako Svatohavelská aliance nebo koalice. Nepatřili do ní ani představitelé měst, pouze vyšší šlechta. Z nižších šlechticů se sněmu účastnili Diviš Bořek z Miletínka a Jan ze Smiřic.⁴¹

Pražský svaz uzavřel na 1 rok smír s katolíky. Zavázali se vzájemnou pomocí proti nepříteli nejen zvenku, ale i zevnitř. Těmi nepřáteli zevnitř byli myšleni Táborité a Žižka.

V listopadu roku 1423 byl Žižka opět někde na vojenském tažení a dostal varovný dopis od svého přítele kněze Ambrože z Hradce. Varoval před zrádcem v jeho vojsku, který má rozkaz hejtmana zabít.

Poté se Jan Žižka objevil v letopisech a kronikách až v lednu roku 1424. Na Tři krále 6.ledna, za pomoci Hradeckých, svedl vítěznou bitvu s katolickými pány o Velkou (dnes Českou) Skalici. V březnu 1424 napadl město Hostinné, které tehdy patřilo Janu Krušinovi z Lichtemburka, jednomu ze dvanácti správců země. Město se ale ubránilo a tak se Žižka obrátil jinam. O pár dní později úspěšně dobyl tvrz Mlázovice⁴². Ta patřila Janu Černínovi a ten u Týnce nad Labem zabil Matěje Lupáka, bývalého hejtmana Hradce Králové. Žižka Lupákovu smrt pomstil a majitele tvrze zabil.

⁴⁰ ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019, s. 521-522

⁴¹ Tamtéž s.542-543

⁴² V okrese Jičín

V květnu 1424 podnikl Žižka s východočeským vojskem tažení do jihozápadních a západních Čech. Chtěl na svou stranu dostat co nejvíce měst a obcí, vlastně celé království. Když se v květnu vracel z Žatce, vytáhla proti němu tzv. Svatohavelská koalice, kterou tvořili utrakvističtí šlechtici a katolická šlechta. Když se to Žižka dozvěděl, opevnil ve městě Kostelec nad Labem.⁴³ Vyslal posla s prosbou o pomoc do Poděbrad k Hynkovi Bočkovi z Kunštátu. Hynek Boček sebral své vojsko a Žižku s jeho věrnými za několik dní z obleženého Kostelce vysvobodil. Ústup byl realizován přes řeku Labe. Svatohavelská koalice ale Žižku nepřestala pronásledovat. On se přesunul do Čáslavi, ale se svými protivníky se chtěl utkat ve volné krajině, ne ve městě. K bitvě došlo dne 7. června 1424 u tvrze Malešov.⁴⁴ O průběhu bitvy informují Staré letopisy české takto: „Žižka pak táhl k Malešovu poblíž Kutné Hory a Pražané stále šli za ním, když se spojili s některými pány a chtěli ho porazit. Žižka před nimi urychleně ustupoval, aby si někde našel příhodné místo k boji. Uchýlil se se svými vozy na jeden kopec, tam se opevnil a čekal na Pražany, kteří ho pronásledovali a říkali, že už před nimi utíká. Ani nečekali, až se shromáždí všichni, a táhli přes to údolí, kde na ně Žižka čekal. Žižka se připravil k boji a postupoval takto: vozy srazil k sobě a seřadil houfy; nejprve jezdce, pak i pěší. Potom vybral několik pícních vozů a přikázal je naplnit kamením, a ty postavil doprostřed houfu mezi jezdce tak, aby je nepřátelé nezpозorovali. Pak pustil polovinu Pražanů přes to údolí a poslal na ně své jezdce. Pěší uprostřed mezi jezdci tlačil ty vozy. A když už se k nim přiblížili, přikázal pustit na ně shora ty vozy a tak jejich šiky úplně rozbil. Potom dal na ně střílet z děl a svým lidem přikázal, aby na ně udeřili. Pražané, když jim jejich šiky nebyly nic platné, se obrátili na útěk a cestou strhávali s sebou ty, kteří táhli za nimi a tak utíkali všichni.“⁴⁵

Poté se Žižka zmocnil Kutné Hory, zčásti ji vypálil a několik desítek obyvatel dal popravit. Za několik dní se mu vzdala i některá města pražského svazu, např. Nymburk, Kouřim a Český Brod.

Na začátku července roku 1424 přijel do Čech opět Zikmund Korybutovič, synovec litevského knížete Vitolda. Byl tu na pozvání Pražského svazu, bez souhlasu jak litevského knížete, tak polského krále. Měl se stát českým vladařem. Žižka s jeho volbou nesouhlasil, zejména proto, že Korybutovič dříve odmítal přijímat podobojí. I když Zikmund Korybutovič nyní svůj názor změnil a začal přijímat Tělo i Krev Páně, Žižka už mu nevěřil. Proto slepý hejtman vytáhl na Prahu. Dne 10. září rozložil ležení svého vojska u hlavního města, v oblasti

⁴³ V okrese Mělník

⁴⁴ U Kutné Hory

⁴⁵ *Ze starých letopisů českých*. Praha: Svoboda, 1980, str. 139

dnešní pražské čtvrti Libeň. Žižkovo vojsko zahrnovalo kromě Východočechů i bojovníky z Žatce, Loun a Klatov. Nakonec ale k bitvě nedošlo. Dne 14. září přišli zástupci Pražanů v čele s knězem Janem Rokycanou za Žižkou vyjednat mír. Rokycana se před Žižkou pokoril a žádal o odpuštění. Žižka omluvu přijal a uzavřel mír s Pražany i Zikmundem Korybutovičem, který za ním také přišel. Text této smlouvy, která se také nazývá Libeňský mír, není znám. Je známa výše pokuty za její nedodržení, bylo to 14 000 kop grošů.

Husitské frakce se na nějakou dobu opět sjednotili a tím byla zrušena tzv. Svatohavelská aliance. Politici spojených husitských vojsk se dohodli, že vyrazí na Moravu. Toto území bylo pod vládou vévody Albrechta I. Habsburského, který je dostal od svého tchána Zikmunda Lucemburského.⁴⁶

Katolíci se chtěli s Žižkou také dohodnout a sešli se s husitskou stranou ve městě Zdice.⁴⁷ Snažili se dojednat smír ve věcech náboženských i hospodářských. Žižka dohodě nebyl nakloněn. To, co bylo ve Zdicích nastíněno, se mělo projednat na zemském sněmu v Kouřimi, který byl svolán na půst roku 1425. Ke schválení tzv. zdických úmluv ale nikdy nedošlo.

Začátkem října 1424 se spojené husitské vojsko vypravilo na Moravu, aby bránilo tamní husity před vévodou Albrechtem Habsburským. Výpravy se účastnili Pražané vedeni Zikmundem Korybutovičem, spojenci Pražanů vedeni Divišem Bořkem z Miletínka a královehradecká městská vojska pod vedením hejtmana Jana z Hvězdy. Východočeské šlechtice vedl Viktorín z Kunštátu a Poděbrad. Chyběli pouze Táborité, kteří se od Jana Žižky odvrátili. Dne 6. října oblehla husitská vojska město Příbyslav. Sídil v něm katolík Čeněk z Ronova, který měl na svědomí vyvraždění chotěbořských husitů v únoru 1421. Husitské vojsko příbyslavský hrad dobylo a usmrtilo asi 60 jeho obyvatel. Toho se však již slepý husitský hejtman nedožil, protože zemřel ve středu 11. října 1424. Nezemřel však náhle, jak se někde uvádí, ale na svou smrt se připravoval. Ještě stihl projevit svou poslední vůli a jejím splněním pověřil své přátele. Jedním z vykonavatelů Žižkovy závěti se stal Viktorín z Kunštátu a Poděbrad, otec pozdějšího českého krále.

V nejstarších záznamech se příčina Žižkovy smrti neuvádí, ale už v polovině 15. století lze v některých kronikách najít, že zemřel „od hlízy“. Což by mohlo naznačovat, že se u něj objevil dýmějový mor. Ten se ale v té době v Čechách nevyskytoval. Další teorie mluví o tom, že by mohl být otráven. To se nedá potvrdit ani vyvrátit. Lékař profesor Josef

⁴⁶ ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019, s. 564-566

⁴⁷ V okrese Beroun

Thomayer zastával názor, že Žižkovi se mohl zanítit nějaký vřed nebo zduřenina a on potom zemřel na otravu krve.

Kněz Ambrož, kněz Prokop Malý, zvaný Prokůpek, a někteří bojovníci poté doprovodili Žižkovo tělo do Hradce Králové. Tam ho nechali pohřbit v kostele sv. Ducha u hlavního oltáře.

Není prokázané, kdy byly Žižkovy ostatky převezeny do Čáslavi a zda se tak vůbec stalo. V 17. století byl tento údajný Žižkův hrob zrušen, ale zachovala se část lebky, která je v Čáslavi dodnes k vidění. Zda je to Žižkova lebka se nedá nijak dokázat.⁴⁸

Východočeské husitské vojsko tedy přišlo o svého velitele. Zřejmě na popud kněze Ambrože se toto vojsko přejmenovalo na Sirotky.

4.2. Východočeské husitství mezi šlechtou

4.2.1. Hynce Ptáček z Pirkštejna

Hynce (někdy psaný jako Hynek či Hyncík) Ptáček z Pirkštena byl jednou z nejvýznamnějších osobností husitského hnutí ve Východních Čechách. Nejvýrazněji se projevil v období mezi bitvou u Lipan a začátkem vlády krále Jiřího z Poděbrad.

Hrad Pirkštejn se nachází v obci Rataje nad Sázavou.⁴⁹ Zda se tam Hynce Ptáček narodil, nevíme. Není známo ani přesné datum jeho narození, snad to bylo někdy mezi lety 1400 až 1404. Jeho rodiči byli Jan Ptáček z Pirkštejna a Jitka z Kunštátu. Protože mezi majetky Pirkštejnů patřila i Polná, je pravděpodobné, že se jeho otec psal jako Jan z Polné. A jméno Jan z Polné můžeme najít na stížném listu, který napsala česká šlechta do Kostnice po upálení Mistra Jana Husa. Několik let poté, roku 1419, bojoval Jan Ptáček v bitvě u Živhoště⁵⁰ proti husitům. Zřejmě padl 1. listopadu 1420 v bitvě pod Vyšehradem, které se zúčastnil jako válečník římského krále Zikmunda Lucemburského.

Ptáčkův syn Hynce se ale přidal na stranu husitského hnutí. Již roku 1427 je v pramenech zmíněn při obléhání města Jihlavy, která v té době byla katolická. V roce 1430 byl zvolen jedním ze šesti utrakvistických šlechticů, kteří hájili Čtyři pražské artikuly v Norimberku před braniborským kurfiřtem Fridrichem Hohenzollernem, který dříve vedl třetí křížovou výpravu proti Čechům roku 1427. Od roku 1430 se tedy Hynce Ptáček objevuje

⁴⁸ ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019, s. 573 - 577

⁴⁹ V okrese Kutná Hora

⁵⁰ Dnes je tato obec zatopena Slapskou přehradní nádrží.

mezi mocenskou elitou v Čechách a „pozici muže, s nímž se počítá při rozhodování závažných politických otázek, si udržel až do své smrti.“⁵¹

V listopadu a prosinci roku 1433 se v Praze v kostele sv. Martina ve zdi konal tzv. Svatomartinský zemský sněm za účasti všech husitských svazů. Mimo jiné zde byl zemským správcem zvolen někdejší Žižkův přítel Aleš Vřešťovský z Rýzmburka. A Hynce Ptáček se stal jedním ze členů vladařské rady tohoto nového správce.

Šlechta podobojí a katoličtí páni, kteří již chtěli zastavit boje a obnovit v zemi mír, se spojili a utvořili roku 1434 tzv. Panskou jednotu. Do této aliance patřil i Hynce Ptáček. Koncem dubna 1434 se shromáždily vojenské zemské síly v Kačině, nedaleko Kutné Hory. Nechyběl zde ani zemský správce Aleš Vřešťovský či Hynce Ptáček. Důvodem bylo tažení na Plzeň a vojenský úder na polní vojska radikálů. Dne 3.května dorazilo ke shromážděnému vojsku poselstvo Starého města pražského a požádalo o pomoc proti Novoměstské radnici, která byla v rukou radikálů pod vedením kněze Jakuba Vlka. Panská jednota novoměstskou radnici dobyla a dosadila zde úředníky umírněného husitského proudu. Vítězové se k poraženým Novoměstským chovali velkoryse a nechali je svobodně odejít. Panská jednota tak chtěla dát najevo, že jí jde o mír a prospěch země a ne o vyřizování účtů a vlastní prospěch. Do čela Panské jednoty byl zvolen Diviš Bořek z Miletínka, Hynce Ptáček v ní zaujímal jedno z nejvýznamnějších míst. Našli bychom tu i teprve čtrnáctiletého mladého muže, který se jednou stane českým králem. Tím byl Jiří z Poděbrad.

Přestože velitel vojska Panské jednoty Diviš Bořek i Hynce Ptáček dávali přednost jednáním s radikály a kompromisu před střetnutím v boji, nakonec došlo k velké bitvě těchto dvou husitských frakcí. Stalo se tak dne 28. května 1434 u Lipan. Hynce Ptáček stál na umírněné straně Panské jednoty, která zvítězila. Radikálové byli poraženi a východočeští Sirotci se stali bezvýznamnými. Skončila doba velkých bojů a velkých vojevůdců. Nastala doba politických a diplomatických jednání. A to bylo něco, v čem Hynce Ptáček vynikal.

V červnu roku 1434 svolal zemský správce Aleš Vřešťovský sněm do Prahy. Tam bylo vyhlášeno roční příměří a rozhodnuto, že česká koruna bude nabídnuta císaři Zikmundovi. V srpnu téhož roku byl Hynce Ptáček zvolen jedním ze zástupců české umírněné šlechty, která měla jednat s králem Zikmundem Lucemburským v Řezně o nástupu na český

⁵¹ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.21

trůn. Jednání však byla neúspěšná, protože ani jedna strana nechtěla ustoupit ze svých požadavků.⁵²

Na jaře roku 1435 zasedal opět zemský sněm v Praze, kterého se Hynce Ptáček s velkou pravděpodobností zúčastnil. Na sněmu zazněly, mimo jiné, i tyto podmínky pro nového českého krále: rozhodující slovo v zemi mají mít kališníci, král se má opírat nejen o vysokou, ale i nižší šlechtu a zástupce měst, královská rada má být sestavena převážně z kališnických šlechticů. Táborité však závěry sněmu nehodlali respektovat a proto bylo proti nim vysláno vojsko pod vedením Hynce Ptáčka. V březnu roku 1435 oblehli hrad Ostromeč nad Vltavou⁵³, baštu Táborských husitů. V květnu se posádka hradu vzdala a obléhatelé hrad zbořili.⁵⁴

V červnu téhož roku se Hynce Ptáček zúčastnil zemského sněmu v Brně. Kromě zástupců české šlechty zde byli přítomni i Zikmund Lucemburský, správce Moravy Albrecht Habsburský a vyslanci basilejského sněmu. Po boku pána z Pirkštejna se na brněnském sněmu objevil i teprve patnáctiletý Jiří z Poděbrad. Na sněmu bylo stanoveno 16 volitelů pražského arcibiskupa a Hynce Ptáček patřil mezi ně. Byl to tedy i on, kdo zvolil Jana Rokycanu arcibiskupem. Volitelé vydali prohlášení, že na svých panstvích nebudou trpět toho, kdo neuzná Rokycanu biskupem.⁵⁵

V posledních měsících roku 1435 a prvních měsících roku 1436, přijížděly delegace husitských zástupců do Uher za králem Zikmundem. Vyjednávali co nejlepší podmínky pro to, aby Češi přijali Lucemburka za svého krále. Téměř ve všech delegacích byl i Hynce Ptáček. Rozhodující a závěrečná schůzka obou stran byla svolána na konec května 1436 do Jihlavy. Česká strana v čele se zemským správcem Alešem Vřešťovským podělala své přijetí basilejských kompaktát tím, že král Zikmund i vyslanci basilejského koncilu přijmou Jana Rokycanu za arcibiskupa církve podobojí.

S touto podmínkou nepočítal ani král, ani vyslanci. I pro vyjednávače, jakým Hynce Ptáček byl, to představovalo tvrdý oříšek. Nakonec se podařilo najít kompromis. Potvrzení volby arcibiskupa bylo odloženo a jednalo se jen o přijetí kompaktát. Na to jednající strany přistoupily a tak byla dne 5. června 1436 basilejská kompaktáta vyhlášena jako zemský zákon. Zikmund byl ještě v létě 1436 v Praze slavnostně přijat jako český král. Protože se Hynce

⁵² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.26-27

⁵³ V okrese Příbram

⁵⁴ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s.303-306

⁵⁵ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.32

Ptáček osvědčil v jednáních mezi českými pány a králem, Zikmund jej pověřil úřadem nejvyššího královského hofmistra⁵⁶. Dostal také důležité místo v královské radě, kde zastupoval kališnické zájmy. V září 1436 na sněmu v Praze se přidal k těm, kteří spolu s panovníkem donutili Petra Payna aby vynesl rozhodující výrok v dogmatickém sporu mezi Pražany a Tábority. Payne vyzval Tábority, aby se podrobili arcibiskupu Rokycanovi.⁵⁷

V lednu roku 1437 byl Hynce Ptáček jmenován do zemského soudu jako stálý člen sboru přísedících. Jako nejvyšší hofmistr se podílel na přípravě korunovace Zikmundovi manželky Barbory Celské za českou královnu. Korunovaci provedl katolický biskup Filibert a Jan Rokycana na ní nebyl vůbec přizván. To odráželo vztah císaře k vyznavačům kalicha v jeho zemi.⁵⁸

Jak jsem již psala v kapitole o knězi Ambrožovi, byl Hradec Králové proti zvolení Zikmunda Lucemburského českým králem. Koncem října roku 1436 proti městu vytáhlo pražské vojsko vedené nejvyšším hofmistrem Hyncem Ptáčkem. Toto tažení ale nebylo úspěšné, Hradec se pod vedením hejtmana Zdislava Mnicha ubránil. Na jaře následujícího roku zvolil Hynce Ptáček pro dobytí města jinou taktiku. S hejtmanem Zdislavem Mnichem se dohodl „po dobrém“. Zda to bylo za úplatu, nebo zastrašováním, nevíme. V noci 4.března 1437 hejtman Mnich otevřel brány Hradce Králové obléhatelům. Kněz Ambrož i Jakub Vlk, jako radikální husité, museli z města uprchnout.

Dalším z nesmiřitelných protivníků krále Zikmunda byl Jan Roháč z Dubé, přítel Jana Žižky. Po bitvě u Lipan se stal tábořským hejtmanem, ale později, asi na podzim roku 1435, přešel na svůj hrádek Sion⁵⁹. Ani tam však nepřestal bojovat proti králi. Soustavně napadal královské statky, až Zikmundovi došla trpělivost. Začátkem května 1437 poslal tedy král nejvyššího hofmistra Hynce Ptáčka, aby Jana Roháče přivedl. Piccolomini popsal obléhání Sionu takto: „ Zikmund poslal Hynce Ptáčka s vojskem, aby zajal toho muže; obléhání trvalo čtyry měsíce, a hrad byl dobýván s největším úsilím. Avšak jsa položen na vrcholu hory, valem, příkopem a zdmi výhodně opevněn, byl nesnadno dobytý. Byly postaveny věže, které převyšovaly opevnění a zdi, do hradu byly metány střely, a mnozí padli na obou stranách, avšak více obléhajících, na něž byly střely ne nadarmo vysílány. Přístup ke zdem zabraňoval příkop velmi hluboký, který, ač byl bez vody, přece bylo namáhavé a nebezpečné pro vojsko do něho vstoupiti za padání střel odevšad a odtud pak zase lézti na val, kterým byly zdi

⁵⁶ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s.312-314

⁵⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.38

⁵⁸ Tamtéž s.40

⁵⁹ V okrese Kutná Hora

obklíčeny. Byl tedy připraven přístup do příkopu pomocí podkopů a před příkopem ponecháno něco málo země jako dvěře, aby lest nemohla být poznána. Byl očekáván vítr vanoucí z tábora do hradu. Jakmile tento silně zadul, vstoupili ve zbroji do průkopu, železná děla byla co nejčtetěji vypálena, vítr zanesl jejich kouř do hradu a vojíni, odkryvše uzavření průkopů, vkročili do příkopů a pomocí žebříků se snažili val slézt. Roháč tehdy náhodou obědval; málokterí dlící na zdech strhli pokřik. Nastal hluk, a se všech stran sbíhali se k obhájení valu, Také Roháč, zanechav jídla a chopiv se zbraně, přichvátal z hradu svým na pomoc; bylo bojováno velmi krutě a na mnohých místech současně. Jakmile se dostavil Roháč, slezl nepřítel z druhé strany val a všude vraždě, tlačil se do hradu. Roháč spěcháje vrátit se do hradu, byl zaskočen a zajat a také hrad byl násilím dobyt, lupiči, kteří se tam uchýlili, schytáni, a kněží súčasněnému na husitské ztřeštěnosti, který přísluhova kacírům svátostmi, dána pouta; odvedeni byvše do Prahy, skončili všichni život svůj na oprátce.⁶⁰

Obléhání hrádku nebylo ale nějak dramatické. Vojsko pod velením Hynce Ptáčka nebylo početné, protože česká šlechta odmítla poskytnout své bojovníky. Tuto vojenskou akci brali jako Zikmundovu soukromou věc. Obléhání trvalo čtyři měsíce, protože Hynce Ptáček celou věc zdržoval. Nechtěl se dostat do sporu s králem, ale rád by se s obyvateli hradu dohodl po dobrém. Tuto svou zdržovací taktiku maskoval pan Ptáček před králem tím, že ho neustále žádal o další vojáky a peníze. Věděl, že král ani jedno nemá. Nakonec se Zikmund rozhodl, že na dobytí pozve uherské vojsko, oddíly Michala Országha. Když se to Hynce Ptáček dozvěděl rychle hrad dobyl, aby nedošlo ke krveprolití. Vzal pouze zajatce a spolu s Janem Roháčem z Dubé je předvedl před krále. Zajatci byli popraveni hned a Jan Roháč odveden na mučení. Ani tam se před králem nepokořil a dne 9. září 1437 byl oběšen. Na jeho osud neměl Hynce Ptáček jakýkoliv vliv.⁶¹

Král Zikmund pak 9. prosince 1437 náhle zemřel. Stalo se to za jeho odchodu z Čech, v moravském Znojmě. Protože byl posledním mužským potomkem Lucemburského rodu, bylo potřeba zvolit v Čechách nového panovníka. Jedna část šlechticů, k nimž patřili například Oldřich z Rožmberka či Menhart z Hradce, prosazovali na trůn Zikmundova zetě Albrechta Habsburského. Druhá část šlechty, kterou podporovala královna vdova Barbora Celská, a k níž patřil i Hynce Ptáček Pirkštejna, chtěla na český trůn někoho z polských Jagellonců.

⁶⁰ PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*. Litvínov: Dialog, 2010, str. 103–104

⁶¹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s.318

Ještě v prosinci 1437 byl svolán do Prahy zemský sněm a kancléř Kašpar Šlik na něm přednesl vůli zemřelého císaře a krále Zikmunda. Jeho nástupcem v českém království se měl stát jeho zeť Albrecht Habsburský. Strana Hynce Ptáčka, která to odmítala, byla v menšině a tak žádala, aby se s volbou počkalo. Sněm jí nevyhověl. Ptáčkova strana poté, na protest, sněmovní jednání opustila. Nakonec byl zvolen výbor složený ze zástupců strany rakouské a strany královny Barbory a ten měl vypracovat volební kapitulaci. Její podmínky musel Albrecht přijmout, aby se mohl stát českým králem. Podmínky se týkaly např. zachování Basilejských kompaktát i všech výsad, které kališníci již získali. Také úřad pražského arcibiskupa měl zastávat někdo z utrakvistických kněží (již netrvali na Rokycanovi). Žádali, aby Albrecht své území spojil s českým královstvím a zemské úřady by měli spravovat pouze rodilí Češi.⁶²

Hynce Ptáček ale nečekal, jak se rakouská strana rozhodne a v lednu roku 1438 svolal do Chrudimi sjezd husitských pánů z královehradecké, chrudimské a čáslavské oblasti. Na tomto sněmu pro kandidaturu polského šlechtice získal většinu zúčastněných. V dubnu téhož roku proto vyjel s poselstvem do Polska. Polský sněm vybral za českého krále jedenáctiletého Kazimíra Jagellonského, bratra polského panovníka Vladislava. Poté bylo toto rozhodnutí zveřejněno na sjezdu kališnické šlechty a zástupců královských měst, v Mělníce dne 29. květnu 1438. Když se to Albrecht Habsburský dozvěděl, v červnu vytáhl se svým vojskem do Čech. Ptáčkově straně dal na vybranou. Buď ho uzná českým králem a pro své příznivce najde král i vlivné úřady, nebo čeká jeho odpůrce boj. Protože korunovační klenoty byly v držení katolické šlechty, nechal se v Praze dne 29. června Albrecht korunovat českým králem.⁶³

Spojená kališnická vojska, pod vedením Hynce Ptáčka, s polskou posilou vytáhla proti novému panovníkovi. V srpnu 1438 došlo k setkání rakouských a česko-polských vojsk u Tábora. Král Albrecht se pokoušel město dobýt, ale marně. Na 27. srpna svolal Hynce Ptáček jednání vůdců obou znepřátelených stran. Mezi zástupci česko-polské strany byl i tehdy osmnáctiletý Jiří z Poděbrad. Rozhovory však nevedly k žádnému výsledku, neboť polští zástupci se museli vrátit domů, na pomoc svému králi při tažení do Slezska. Král Albrecht se vrátil do Prahy. Hynce Ptáček zůstal v Táboře, ale někteří utrakvističtí šlechtici vyjeli pronásledovat ustupující Sasy a Branibory z královského vojska. Spolu s oddíly z měst Žatce,

⁶² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.48-50

⁶³ Tamtéž s.54-55

Loun a Slaného se s německými vojsky utkali u Želenic.⁶⁴ Vojsko krále Albrechta vedl bývalý husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic, nyní stoupenec Habsburka. České vojsko bylo na hlavu poraženo. Po této porážce Hynce Ptáček opustil Čechy a odjel do Polska ke královskému dvoru. Tam se svou družinou požádal krále Vladislava Jagelonského o přimluvu u saského kurfiřta Fridricha I., aby propustil zajatce z bitvy u Želenic. Fridrich odpověděl, že tak učiní až po zaplacení vysokého výkupného. Více se polské království v české věci nechtělo angažovat. Hynce zůstal v Polsku až do července příštího roku, protože první zprávy o jeho přítomnosti v Čechách jsou až ze srpna roku 1439.⁶⁵

Na konci května 1439 došlo v městě Lubová na polsko-uherských hranicích k jednání Albrechta Habsburského s polskou delegací vedenou Zbygněvem Olešnickým ve věci nároku na český trůn. Ptáček a jeho družina k rozhovorům pozváni nebyli. Albrecht Čechům nabídl amnestii a zachování práv, uznají-li ho do tří měsíců za krále. O náboženských otázkách se vůbec nejednalo. Polská strana se neodvážila Albrechtovy podmínky přijmout a jednání odložila na září. Hynce Ptáček odstoupil od myšlenky na polskou kandidaturu a již nenechal za sebe jednat polskou stranu. Začal jednat s Albrechtovými přívrženci, ale tento král dne 27. října 1439 náhle zemřel, zřejmě na úplavici, při tažení proti Turkům.

V zemi nastalo bezvládí, protože neměla krále a následník trůnu se ještě nenarodil. Albrechtův syn Ladislav, zvaný Pohrobek, přišel na svět až 22. února 1440, tedy čtyři měsíce po otcově smrti.

Hynce Ptáček svolal v prosinci 1439 své spojence na hrad Mělník. Kromě šlechty sem přijeli zástupci věnných měst a dostavil se i Jan Rokycana. Až doposud stál mimo Ptáčkovu skupinu. Zde se kališníci dohodli, jaký program budou prosazovat na zemském sněmu, který by se měl uskutečnit v lednu příštího roku.⁶⁶

Zemský sněm začal 6. ledna 1440 v Praze na Staroměstské radnici. Účastnili se ho zástupci obou zneprátených stran v boji o českého krále, jak zastánci Jagelonců, tak příznivci Albrechta. Pouze zástupci Táboritů chyběli. Výsledkem jednání sněmu byl tzv. *List mierný všech stavů království českého*. Ve 14 člancích deklaroval význam Basilejských kompaktát pro české země a uznání Jana Rokycany jako utrakvistického arcibiskupa. Byly zrušeny všechny výnosy Albrechta Habsburského, které škodily českému království. Další články řešily majetkové ztráty v proběhlé válce a jejich nápravu.

⁶⁴ V okrese Most

⁶⁵ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011 ISBN 978-80-7429-132-6. s.60-62

⁶⁶ Tamtéž s.65-67

V březnu roku 1440 Hynce Ptáček svolal sněm východočeských utrakvistů do Čáslavi. V něm navrhl nové uspořádání země na tzv. landfrýdy⁶⁷ v čele s hejtmany. Do boleslavského landfrýdu byl jako jeden z hejtmanů zvolen Ptáčkův spojenec Jiří z Poděbrad. Východní Čechy byly rozděleny do čtyř landfrýdů (hradeckého, čáslavského, kouřimského a chrudimského) a Hynce Ptáček se stal hejtmanem kouřimského landfrýdu.⁶⁸

Hejtman landfrýdu a jeho rada měli velké pravomoce, které do té doby patřily ústředním úřadům nebo dokonce panovníkovi. Držitelé svobodných statků byli nuceni hejtmana i radu poslouchat. Kromě hospodářské správy landfrýdu patřila hejtmanovi i vojenská správa oblasti. Mohl svolat krajskou vojenskou hotovost a velet jí. Byl také krajským popravcem a hlavou krajské justice. Mohl vypsat v kraji mimořádnou daň a určit, na co se vybraný výnos použije. Hejtman mohl být i odvolán, pokud by většinou přestal vyhovovat, ale za celou dobu trvání východočeských landfrýdů se tak nestalo.⁶⁹

I když byl Ladislav Pohrobek legitimním potomkem českého krále Albrechta Habsburského, jeho nárok na český trůn nebyl samozřejmý. Česká šlechta si chtěla svého krále zvolit sama. Hynce Ptáček a jeho spojenci již nepodporovali volbu polského Jagellonce.

Ve druhé polovině května 1440 se sešel v Praze zemský sněm k volbě českého panovníka. Téměř měsíc trvalo, než se sněmovníci dohodli, komu vůbec přísluší volit českého krále. Nakonec bylo vybráno 46 volitelů, z toho 18 příslušníků panstva, 14 rytířů a 14 zástupců měst. Hynce Ptáčkovi se podařilo prosadit, aby jedním z volitelů byl i Jan Rokycana. Jejich volba padla na Albrechta Bavorského, synovce královny Žofie, vdovy po Václavu IV. V mládí pobýval nějaký čas v Praze, uměl česky a nezastával protihusitské postoje. Koncem června vyslalo české panstvo posly za Albrechtem a čekalo se zda nabídku přijme. Když se poslové vrátili s příznivou zprávou, bylo na Novoměstské radnici koncem srpna 1440 vyhlášeno, že za českého krále byl vybrán Albrecht Bavorský. Poté sněm vybral zmocněnce, kteří vyjeli za Albrechtem, aby ho seznámili s podmínkami pro přijetí české koruny. Mezi zmocněnce patřil nejen Hynce Ptáček, ale i jeho mladý chráněncem Jiří z Poděbrad.

⁶⁷ Landfrýdy (z něm. Landfriede = zemský mír) byly zemské celky na úrovni krajů, spolky šlechty a měst, které měly zajišťovat obranu země

⁶⁸ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 77-78

⁶⁹ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.76-77

Albrecht Bavorský se veřejně vyjádřil, že českou korunu přijme pouze v případě, že s tím bude souhlasit římský král Fridrich III, matka Ladislava Pohrobka Alžběta i basilejský koncil. České poselstvo pochopilo, že tímto způsobem Albrecht českou korunu odmítl.⁷⁰

Od poloviny roku 1440 začal na Východě Čech posilovat své pozice ozbrojenou mocí bývalý tábořský hejtman Jan Kolda ze Žampachu. Zaměřil se na panství zemřelého Půty z Častolovic, zmocnil se hradu Rychemberk⁷¹ a chtěl dobýt i Nový hrad u Solnice.⁷² Tomu už ale hejtmani východočeských landfrýdů nehodlali přihlížet a zakročili. Nedošlo sice k přímému ozbrojenému střetu s Koldovými vojsky, ale Jan ze Žampachu musel s hejtmany uzavřít roční příměří. Toto příměří ale porušil a proto proti němu vytáhla landfrýdní vojska a dobyla jeho hrad Rychemberk. Jedna část vojsk zůstala tam a druhá část odjela dobývat město a hrad Náchod, kde Jan Kolda sídlil. Tomu se ale podařilo před vojsky uprchnout. Nakonec ale musel 15. července 1441 uzavřít s východočeskými hejtmany opět příměří, které mělo trvat do příštího sněmu. Toto válečné tažení ukázalo, že východočeská utrakvistická šlechta stojí na Ptáčkově straně a uznává ho jako hlavu spojených východočeských landfrýdů.⁷³

Ve druhé polovině července 1441 přijela do země královna, vdova po Zikmundovi, Barbora Celská. Její tři někdejší podporovatelé Hynce Ptáček, Aleš ze Šternberka a Jiří z Poděbrad ji doprovodili do věnného města Mělník. Zvláště Hynce Ptáček ji pomohl domoci se majetkových práv, které měla v hlavním městě a které jí zajišťoval *List mierny*.

Na srpen 1441 byl svolán východočeský sněm do Čáslavi pro obnovení zemského míru, zvláště pro ukončení války proti Koldovi ze Žampachu a jeho spojencům. Přijeli i zástupci tábořských utrakvistů. Sněm prohlásil Jana Rokycanu hlavním a nejvyšším správcem utrakvistického duchovenstva. Hynce Ptáček byl uznán jako politická hlava spojených východočeských landfrýdů. Na podzim téhož roku chtěl svolat synodu, kde by se spojilo utrakvistické duchovenstvo celé země, stejně jako se to podařilo ve Východních Čechách.⁷⁴

Sněm začal dne 4. října 1441 v Kutné Hoře. Přijelo až 350 kněží, ale Táborité se nezúčastnili. Uspořádali si vlastní synodu v Třeboni, ale ta se setkala jen s malým úspěchem. Většina duchovních a laiků stála za arcibiskupem Rokycanou. Během kutnohorské

⁷⁰ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.80-86

⁷¹ Též Liberk, v okrese Rychnov nad Kněžnou

⁷² V okrese Rychnov nad Kněžnou

⁷³ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.87-88

⁷⁴ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s. 81-82

synody byli přijaty věroučné články, které stanovovaly bohoslužebná a věroučná pravidla a zásady praktického a mravního života křesťanů podobojí.⁷⁵

Na přelomu let 1441-1442 se s Hynce Ptáčkem pokoušela spojit vdova po Albrechtu Habsburském královna Alžběta. Chtěla docílit toho, aby byly uznány nároky na český trůn pro jejího syna Ladislava Pohrobka. Pán z Píkrštejna ale nebyl ochoten se otevřeně vyslovit pro Ladislava jako budoucího českého krále.

Na duben 1442 svolal Hynce Ptáček východočeský sněm do Kouřimi a vyzval Tábority, aby se připojili. Chtěl aby zanechali separatismu a pokusili se spojit s ostatními utrakvisty na základě kutnohorských článků.⁷⁶ Na dalším sněmu, svolaném na červenec 1442 do Mělníka se podařilo, aby se zde, Jan Rokycana, pražský arcibiskup, a Jan z Příbrami, správce českého duchovenstva, smířili a dohodli na spolupráci.⁷⁷

V prosinci roku 1442 Ladislavu Pohrobkovi zemřela i matka a jeho poručníkem se stal Fridrich III. Habsburský. V lednu 1443 se sešel v Praze zemský sněm, aby se situace na českém trůně vyřešila. Bylo vysláno poselstvo vedené Hynce Ptáčkem k Fridrichovi III. s nabídkou na českou korunu. Buď měl sám přijmout podmínky zemského sněmu a stát se králem, nebo se ujmout správcovství země do zletilosti Ladislava Pohrobka. Fridrich Habsburský nabídku stát se českým králem nepřijal, protože s ní by musel přijmout i utrakvistické zákony Čechů. Jednalo se tedy o to, aby Fridrich III. prozatím přijal správu české země. Habsburk Ptáčkovu výzvu přímo neodmítl, ale vyhnul se i přímému souhlasu. Byla domluvena další schůzka na září téhož roku.⁷⁸

V červenci 1443 se konala v Kutné Hoře již druhá synoda utrakvistů. Sešli se zde zástupci všech husitských směrů. Přítomni byli i hejtmani lanfrýdů a členové hejtmanských rad. K vzájemné dohodě však nedošlo. Všechny strany měly písemně vyjádřit své požadavky a předložit je na příštím zemském sněmu.⁷⁹ Ten se uskutečnil v Praze v lednu roku 1444. Sněm potvrdil Jana Rokycanu v úřadě biskupa a uznal nárok Ladislava Pohrobka na český trůn. Rozhodovaly se i otázky náboženské, ačkoliv to byl sněm laický. Bylo zde uznáno 7 svátostí, víra v očištec, nošení ornátů při bohoslužbě. Víra Táboritů zde byla výnosem

⁷⁵ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Píkrštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.96

⁷⁶ HREJSA, Ferdinand. *Česká reformace*. Praha: Jos. R. Vilímek, (1914). Za vzděláním. S.13

⁷⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Píkrštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. s.103

⁷⁸ Tamtéž s.107

⁷⁹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-075-0. s.82

z 31. ledna zavrhnuta.⁸⁰ „Právo menšiny na vlastní víru bylo pošlapáno v prach, byť právě v tomto ohledu se kališníci sněmovníci vzácně shodovali s náboženskou nesnášenlivostí svých tábořských odpůrců. Výnosem zemského sněmu se uzavřela pětadvacetiletá existence samostatné tábořské církve v církvi, otázkou pouze bylo, jak dlouho ještě dokáže vzdorovat náporu zemského utrakvismu nedobytná tábořská pevnost.“⁸¹

Klid v zemi ale stejně nenastal, proto se Hynce Ptáček snažil svolat nový zemský sněm do Pelhřimova. Předtím se ještě chtěl setkat s katolickými představiteli v Dobříši, ale toto setkání se již neuskutečnilo, neboť na setkání do Dobříše vyjel ze svého sídla v Ratajích nad Sázavou, ale zřejmě byl stížen mrtvicí. Ještě se stačil vrátit domů, ale po několika dnech tam dne 27. srpna 1444 zemřel. Měl jedinou dceru Markétu, která se v dospělosti provdala za Viktorína z Kunštátu, syna Jiřího z Poděbrad.⁸² Hynce Ptáček z Pirkštejna byl dobrým politikem a diplomatem. Snažil se sjednotit české utrakvisty, ale dovršení této snahy musel přenechat až příteli a žáku Jiřímu z Poděbrad.

4.2.2. Jiří z Poděbrad

Jiří z Poděbrad byl významným českým státníkem i panovníkem. Ve své bakalářské práci se chci zabývat pouze obdobím, než se Jiří z Poděbrad stal českým králem.

Jiří Poděbradský se narodil zřejmě 24. dubna 1420. Místo jeho narození není zcela známé. Některé prameny uvádějí Poděbrady, jiné prameny Hořovice⁸³. Mohla to být i jiná místa v majetku rodu Poděbradů. Jeho otcem byl Viktorín Boček z Kunštátu a Poděbrad, v té době asi dvacetiletý. Byl přítelem hejtmana Jana Žižky a ten ho pověřil vykonáním své závěti. V sedmi letech Jiří osiřel a byl vychováván u příbuzných, nejprve u Bočka, později u Heralta z Kunštátu. Jiříkova rodina patřila k husitské šlechtě, už jeho děd Boček z Kunštátu byl obdivovatelem Jana Husa. O Jiříkově dětství mnoho nevíme, ani není známo, zda někde studoval. Do konce života se nenaučil latinsky a mluvil jen málo německy. To, co uměl, se zřejmě naučil jen od vychovatelů a rodinných příslušníků.

Když bylo Jiřímu 14 let, tak se společně se vzdáleným strýcem Heraltem z Kunštátu zúčastnil bitvy u Lipan na straně Panské jednoty. Zda bojoval s mečem v ruce nelze doložit,

⁸⁰ Táborští husité nevěřili, že při eucharistii se víno mění v krev a hostie v tělo Pána Ježíše Krista. Přijímání brali jako připomínku oběti Páně.

⁸¹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996, str.83

⁸² ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011 ISBN 978-80-7429-132-6. s.125

⁸³ V okrese Beroun

ale tato krvavá zkušenost ho jistě poznamenala pro celý život. Při sporech a nedorozuměních dával přednost dohodě a diplomacii před válčením.⁸⁴

I přes své mládí si Jiří začal získávat politický vliv v Českém království. Koncem roku 1437 bychom ho našli mezi dvaceti členy zemského soudu.⁸⁵ Jeho rádcem a vzorem byl Hynce Ptáček z Pirkštejna. Nedochovala se žádná korespondence mezi nimi, ale Jiří se často objevoval po boku Hynceho při událostech důležitých pro České království. Například v 18 letech, roku 1438, doprovázel svého učitele na sněm v Chrudimi. Sešla se zde utrakvistická šlechta z chrudimské, královehradecké a čáslavské oblasti. Hynce Ptáček zde představil kandidaturu Kazimíra Jagellonského na český trůn. Většina šlechticů byla pro a tak se poselstvo rozjelo do Polska. O český trůn však bojoval i zeť Zikmunda Lucemburského Albrecht Habsburský, který se nakonec stal (na rok a čtyři měsíce) českým králem. Čeští utrakvističtí šlechtici opět žádali Polsko o nového krále, ale většina katolické šlechty byla proti. Ani polští panovníci neměli velký zájem přijít do konfesně rozděleného českého království. Jiří z Poděbrad byl i u toho, když se vytvářely tzv. landfrýdy. Sám byl, už ve 20 letech, zvolen do lanfrýdu Boleslavského kraje.⁸⁶ Landfrýdy měly fungovat pouze do zvolení českého panovníka a počítalo se s tím, že už na zemském sněmu, konaném v červnu 1440, se to podaří. Volba se konala v Praze a Jiří se také účastnil. Zvolen byl Albrecht Bavorský a nyní bylo nutné ho přesvědčit aby nabídku přijal. Mezi poselstvem přivázející tuto zprávu vévodovi bavorskému najdeme i mladého Poděbrada. Jak jsem již psala v předchozí kapitole, Albrecht Bavorský se českým králem nestal.⁸⁷

V dalších letech stál Jiří z Poděbrad po boku Hynce Ptáčka. Spolu s ním například vedl boj proti „zemskému škůdci“ Janu Koldovi ze Žampachu. Když však Hynce Ptáček v srpnu 1444 nečekaně zemřel, bylo nutné rychle zvolit někoho do čela východočeských landfrýdů. Proto svolali hejtmani východočeský sněm do Kutné Hory již na září téhož roku. Volitelé z řad šlechty i měšťanstva rozhodli, že nejlepším nástupcem Ptáčka z Pirkštejna bude Jiří z Poděbrad. Tomu bylo již 24 let a byl ženatý. Za manželku si vzal Kunhutu ze Šternberka. Její strýc Aleš ze Šternberka byl jednou z důležitých osobností východočeských landfrýdů a i ona sama byla, jako její manžel, víry podobojí. Jiří měl i podporu kališnické církve a jejího představitele Jana Rokycany.⁸⁸

⁸⁴ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.23

⁸⁵ Tamtéž s.32

⁸⁶ Boleslavský lanfrýd zahrnoval Pojizeří, Liberecký kraj, část středočeského kraje a část východočeského kraje.

⁸⁷ ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011 ISBN 978-80-7429-132-6. s.80-86

⁸⁸ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.46

V listopadu a prosinci 1446 se uskutečnil v Praze tzv. Svatomartinský sněm. Východočeši přišli s návrhem na zvolení prozatímního zemského správce, protože potomek krále Albrechta Habsburského byl sotva šestiletý. Na tomto sněmu vystoupil také katolík Oldřich z Rožmberka, který požadoval vyslání poselstva k papeži, aby Čechům schválil kompaktáta jako zemský zákon. Volba zemského správce byla odsunuta a do Říma se vydalo slavnostní poselstvo.

V květnu 1448 přijel do Čech papežský legát Carvajal. Odmítl Jana Rokycanu jako arcibiskupa a nepřijal kompaktáta schválená basilejským sněmem. Když se nejvyšší pražský purkrabí Menhart z Hradce a jeho lidé odřekli kalicha, vyburcovalo to Jiřího z Poděbrad k činu. V červnu 1448 svolal sjezd východočeských landfrýdů do Kutné Hory a vytvořil z nich jednotný celek tzv. Poděbradskou jednotu, kterou tvořili měšťané, vyšší i nižší šlechta a někteří katoličtí páni souhlasící s dodržováním basilejských kompaktát.⁸⁹

Jedním z úkolů Poděbradské jednoty bylo osvobodit Prahu od katolického vlivu a potrestat Menharta z Hradce za zradu. Akci bylo nutné utajit, aby se na ni Praha nemohla přichystat. Jiří z Poděbrad začal shromažďovat vojsko a vyhlásil tažení do Saska. Na konci srpna 1448 vyrazili vojáci „na Sasko“, ale už 2. září byli před Prahou a v noci na 3. srpna vstoupili do hlavního města. Podařilo se jim dobýt Prahu se ztrátou jediného muže.⁹⁰ Ve Starých letopisech českých se o tom můžeme dočíst toto svědectví: „...dobyli Vyšehrad a obsadili jej. Při tom boji byl zabit hradecký měšťan Bílek. V Praze padl na všechny nesmírný strach. Když pan Jiří se probíjel z Vyšehradu na Nové Město a odtud do Starého Města, mnozí jeho protivníci ve strachu a hrůze prchali, pobíhali jako kůzlata a po hlavě padali na zem. Strach, který na ně přišel, je přemohl a každý si představoval, že ho pronásleduje aspoň tisíc vojáků, protože ti neustále hlasitě křičeli: „Kunštát! Hrr, Kunštát! Hrr, Kunštát!“ A když už byl pan Jiří na radnici, usedl tam se svými spojenci po boku, ale nedopustil, aby někde v domech drancovali. A tak Pražané, kteří přijímali pod obojí způsobou, se k němu hned radostně přidali a on je všechny zavazoval k poslušnosti.“⁹¹

O pár dní později se do Prahy, do chrámu Panny Marie před Týnem, mohl vrátit i arcibiskup Jan Rokycana, který byl z Prahy vypovězen, když se nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce zřekl přijímání podobojí. Jiří Menharta zajal a věznil na svém panství, zřejmě na poděbradském hradě. V lednu roku 1449 byl Menhart propuštěn, ale brzy nato zemřel. Jiří z Poděbrad byl podezírán, že Menharta nechal otrávit. Byli to pomluvy, které šířily

⁸⁹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996, s.84

⁹⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.55

⁹¹ *Ze starých letopisů českých*. Praha: Svoboda, 1980, s. 169-170

Poděbradovi nepřátelé, zvláště katolický velmož Oldřich z Rožmberka. Novým pražským purkrabím se stal katolík Zdeněk ze Šternberka, který byl v této době ještě podporovatelem Jiřího z Poděbrad.⁹²

V reakci na náhlou smrt Menharta z Hradce, se Oldřich z Rožmberka už v únoru roku 1449 sešel s katolickým panstvem a založil tzv. Strakonickou jednotu. V tomto uskupení se soustředili odpůrci Jiřího z Poděbrad hlavně z jižních a západních Čech. Ale našli bychom tu i radikální husity Jana Koldu ze Žampachu či Bedřicha ze Strážnice, kteří si chtěli s Poděbradem vyřídit staré účty. V dubnu 1449 obě strany uzavřely smír, ale ten netrval dlouho. Boje mezi oběma jednotami se brzy opět rozhořely, nejprve na východě Čech, poté na Moravě.⁹³ Mezi střety se Jiří snažil o smírná jednání, ale nebýval vyslyšen a pokud ano, příměří nikdy netrvalo delší dobu.

Koncem roku 1449 umřela Jiřímu z Poděbrad manželka Kunhuta ze Šternberka. Do roka se oženil s Johanou z Rožmitálu, šlechticnou z významného katolického rodu. Jiří chtěl sňatkem s ní mimo jiné ukázat, že stojí o to, aby se obě náboženské síly v české zemi tolerovaly. Johana svého muže ve všech jeho snahách podporovala a stála za ním v časech dobrých i zlých.⁹⁴

Během příměří, obě strany, jak katolická, tak husitská, hledaly spojence v okolních zemích. Strakonická jednota se obrátila na římského krále Fridricha III., který se ale nechtěl do jejich sporu vměšovat. Poděbradská jednota našla spojence v Otovi Bavorském či Albrechtu Braniborském. V květnu roku 1450 zadrželi Jiříkovi lidé posla Strakonické jednoty, který jel k saskému kurfiřtovi Fridrichovi. V listu byl vzkaz od velitele jednoty Oldřicha z Rožmberka žádající saského vévodu, aby vpadl do Čech. Jiří z Poděbrad list zveřejnil a obvinil Rožmberka ze zrady a spolčování se s cizinci. Další vojenský konflikt na sebe nenechal dlouho čekat.

Dne 1. června 1450 se vojska obou jednot setkala u Rokycan.⁹⁵ K bitvě nakonec nedošlo, protože Poděbradská jednota zahnal střelbou Strakonické směrem k Plzni. Příměří bylo uzavřeno 11. června 1450. V druhé polovině roku vyjednal Jiří z Poděbrad i příměří se slezskými knížaty, které mělo platit až do nástupu nového krále.⁹⁶

Na přelomu roku 1450 a 1451 se konal v Praze Svatokateřinský sněm. Na něm byl uzavřen konečně smír poděbradské a strakonické jednoty. Na sněmu se také znovu jednalo o

⁹² MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.73-74

⁹³ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996, s.84

⁹⁴ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.79-80

⁹⁵ V Plzeňském kraji

⁹⁶ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.75-78

nástupnictví na český trůn. Bylo zvoleno poselstvo, které dostalo za úkol, projednat s římským králem Fridrichem III. návrat Ladislava Pohrobka do Čech. Fridrich ale nechtěl teprve jedenáctiletého Ladislava nikam posílat samotného, a proto sněm Jiřího z Poděbrad schválil ve funkci zemského správce.

V červenci 1451 se konal v Benešově zemský sněm protože v hlavním městě tehdy řádil mor a podlehla mu i královna vdova Barbora Celská. Na sněmu se Jiří z Poděbrad setkal s Eneášem Sylviem Piccolominim, pozdějším papežem Piem II. Ten byl na sněmu jako pověřenec římského krále Fridricha III. Habsburského. Snažil se sněmovníkům vysvětlit, že král nemůže svého svěřence Ladislava Pohrobka poslat do Čech, protože je ještě mladý. Habsburkové uznávali plnoletost až od 14 let a princ bylo teprve 11. S Jiřím se velvyslanec setkal soukromě, a mohli si promluvit s pomocí tlumočníka. Na Piccolominiho udělal ten nejlepší dojem. Později Piccolomini, již jako papež Pius II., odmítl pro Čechy uznat basilejská kompaktáta.⁹⁷

Jiří z Poděbrad byl sice fakticky zemským správcem a jeho úřad přijal římský král Fridrich III., ale oficiální volba se ani na tomto sněmu ještě nekonala. Na tu si musel Jiří počkat až do příštího roku. Stalo se tak na tzv. Svatojiřském zemském sněmu svolaném do Prahy v dubnu 1452. Sněmu se zúčastnili i členové Strakonické jednoty. Zastoupeny tedy byli obě strany, jak kališnická, tak i katolická. Chyběli však zástupci Tábora a šlechtici z Moravy, Lužice či Slezska. A tak byl dne 27. dubna 1452 Jiří z Poděbrad zvolen na dva roky zemským správcem, oběma stranami, katolickou i husitskou. Spolu s ním měla zemi spravovat ještě jedenácti členná rada, složená z vyšší i nižší šlechty a měšťanů. Poměr husitů a katolíků v ní byl 9:2. Zemský správce měl právo obsazovat zemské úřady, spravovat královské důchody, jednat jménem země a pečovat o veřejné bezpečí. Stal se tedy nekorunovaným vládcem Českého království.⁹⁸

Svatojiřský sněm se také usnesl, že ti, co se na jednání nedostavili, se mají do 15. srpna 1452 rozhodnout. Buď volbu správce uznají, nebo se musí připravit na boj. Mezi ty, kteří volbu Jiřího neuznali, patřili i Táborité. Proto koncem srpna 1452 Jiří se svým vojskem na město zaútočil. K boji nedošlo, protože sídlo radikálních husitů kapitulovalo už prvního září a otevřelo Poděbradovi a jeho vojsku své brány. Představitelé tábořské církve neuznávali basilejská kompaktáta. Straně umírněných husitů a tím i Jiřímu z Poděbrad vyčítali přílišné ústupky katolické církvi. Radikální kněz Václav Koranda starší a biskup tábořské církve Mikuláš z Pelhřimova byli zajati a uvězněni na Staroměstské radnici. Později byli převezeni

⁹⁷ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.81-84

⁹⁸ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996, s.85

na Poděbradovy statky. Koranda zemřel asi roku 1453 na hradě Litice,⁹⁹ Mikuláš snad roku 1459 v Poděbradech. Z Tábora se Poděbradovo vojsko obrátilo na panství Jana Popela z Lobkovic a Oldřicha z Rožmberka. Oba velmoži nakonec přijali utrakvistické podmínky. V polovině září 1452 se k Poděbradovi přidala i města Písek a Louny. Tato vojenská výprava splnila svůj cíl. Celé české království postupně uznalo Jiřího z Poděbrad jako zemského správce.¹⁰⁰

V říjnu 1452 vyslal zemský sněm poselstvo k Oldřichu Celskému, u kterého nyní pobýval následník českého trůnu Ladislav Pohrobek. Poslové měli projednat podmínky k nástupu Ladislava na trůn. Podmínky byly vyjednány a Ladislav se roku 1453 mohl ujmout vlády v dědičných zemích, mezi které patřilo České království.

Za své sídlo si vybral Vídeň a zde v květnu 1453 přijal přísahu věrnosti zemského správce Jiřího z Poděbrad. Mladý král slíbil, že bude usilovat o papežovo potvrzení Jana Rokycany pražským arcibiskupem a uznání Basilejských kompaktát. Vyhlásil, že všechny zemské úřady mají být podřízeny zemskému správci.¹⁰¹

Do Čech přijel Ladislav Habsburský zvaný Pohrobek na podzim téhož roku a byl 28.října 1453 ve Svatovítské katedrále korunován českým králem.¹⁰² Korunovační akt vykonal olomoucký katolický biskup Jan Ház. Prozatím zůstal mladý panovník v Praze. I když si Ladislav přivezl sebou královskou radu složenou z německých katolíků, Jiří z Poděbrad se snažil některé radní nahradit utrakvistickými pány. Později, když se panovník naučil česky a mohl se dorozumět se správcem země, vyvinul se mezi oběma přátelský vztah. Dalo by se říci, že to byl téměř vztah otce a syna.

Díky mladému králi a hlavně díky Jiřímu z Poděbrad mohlo v Čechách konečně dojít ke stabilizaci poměrů. Bylo nutné obnovit činnost některých zemských úřadů, které už léta nefungovaly, např. zemského soudu. Také byly ustanoveny komise, které prověřovaly legálnost majetkových přesunů v době husitských bojů.

Za Ladislavovy vlády se postavení Jiřího z Poděbrad ještě více upevnilo. Byl respektován nejen králem, ale i českými stavy, což se zásadně projevilo v jeho dalším životě. Situace v Českém království se uklidnila a jeho obyvatelé si mohli po dlouhých letech bojů konečně oddechnout.

I když se mladý král téměř ve všem podroboval radám svého správce, ve věcech konfesních zůstal neoblomný. Vyznával svou katolickou víru a v zemi dominující kališníky

⁹⁹ V Pardubickém kraji

¹⁰⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.89-93

¹⁰¹ Tamtéž s. 94-95

¹⁰² ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996, s.85

i jejich obřady vnímal až na druhém místě. Jiří z Poděbrad panovníkovy „vrtochy“ toleroval a doufal, že je odstraní čas. Královo chování se nelíbilo utrakvistickým kněžím i šlechticům, ale osobnost Jiřího z Poděbrad jim dávala záruku, že král nepřistoupí k represím a pronásledování nekatolíků. Proto také obě strany potvrdily na sněmu v březnu 1454 Poděbrada na další tři roky zemským správcem.

Druhým úředníkem Českého království byl post nejvyššího pražského purkrabího. Do této funkce Jiří prosadil příbuzného své první manželky Zdeňka Konopišťského ze Šternberka. Tento katolický velmož se klonil na stranu Jiřího z Poděbrad a později po korunovaci českým králem, mu jako první složil hold. Postupem času se ale ze Šternberka a Poděbrada stali úhlavní nepřátelé.¹⁰³

V listopadu 1454 se mladý král z Prahy vrátil do Vídně. Doprovázel ho český správce Jiří z Poděbrad. Z Vídně se správce vrátil v květnu 1455 aby dohlížel na klid a řád v české zemi. Už v září 1455 musel čelit vpádu Fridricha Saského do oblasti Krušných hor. Na jaře 1456 se podařilo Jiřímu saského vévodu z českého území vyhnat. V dubnu 1456 se Jiří konečně vypořádal se „zemským škůdcem“ Janem Koldou ze Žampachu. Dobil jeho sídlo Náchod a vypudil ho ze všech jeho východočeských držav. Koldovy statky připadly pánu z Kunštátu a Poděbrad.¹⁰⁴

Ladislav Pohrobek byl vládcem nejen v Čechách, ale i v zemích uherské koruny a v tomto království nastala v létě roku 1456 složitá situace. Když zemřel uherský správce Janos Hunyadi, na jeho místo dosadil král Ladislav Pohrobek svého poručníka a příbuzného Oldřicha Celského. To se nelíbilo uherské šlechtě pod vedením Ladislava Hunyadiho, syna zesnulého správce. Uherské stavy se vzbouřily a v listopadu roku 1456 nového zemského správce Oldřicha zavraždili. Ladislav Hunyadi poté aspiroval na místo poručníka krále Ladislava Pohrobka. Ten s tím naoko souhlasil, ale v tajnosti se připravil na pomstu. V březnu 1457 nechal v Budíně uspořádat pro své „přátele“ hostinu. Během ní dal česky rozkaz svým vojákům pod vedením Jiskry z Brandýsa a ti Ladislava Hunyadiho zatkli a popravili. Tím si král ale zcela zneprátelil uherskou šlechtu a musel přesídlit do Vídně. Vzal sebou i mladšího bratra popraveného Hunyadiho Matyáše Korvína.¹⁰⁵

Na žádost Jiřího z Poděbrad král Ladislav opět přijel Prahy a to v září 1457. Po jeho příjezdu začaly přípravy na královskou svatbu, která se měla v Praze uskutečnit. Nevěstou mladého krále byla francouzská princezna Magdalena, dcera Karla VII. Ke svatbě však

¹⁰³ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.105-111

¹⁰⁴ Tamtéž s.112-113

¹⁰⁵ Tamtéž s.114-115

nedošlo. V listopadu téhož roku král náhle onemocněl a za tři dny, 23. listopadu 1457 zemřel. Protože byl mladý a skon přišel rychle, kolem jeho smrti vzniklo mnoho dohadů.¹⁰⁶

Jednou z pomluv, byla i ta, jež obviňovala ze smrti krále zemského správce Jiřího z Poděbrad. Podle ní měl králův rádce svěřence otrávit, aby mohl sám vládnout. Tuto pomluvu se podařilo vyvrátit až ve druhé polovině 20. století. V osmdesátých letech minulého století bylo Pohrobkovo tělo vyzvednuto a antropolog MUDr. Emanuel Vlček na něm provedl průzkum. Zjistil, že Ladislav Pohrobek zemřel na jednu z forem akutní leukémie.

Přestože byl zesnulý král pravověrný katolík, nad rakví kázal kališnický arcibiskup Jan Rokycana. Pohřebních obřadů ve Svatovítské katedrále se účastnili i katoličtí kněží a lid obojího vyznání.¹⁰⁷

Po Ladislavově smrti se uvolnil český, uherský i rakouský trůn. Bylo jasné, že česká i uherská šlechta si bude chtít zvolit svého panovníka sama. Na uherském zemském sněmu konaném v lednu roku 1458 byl zvolen uherským králem Matyáš, bratr popraveného Ladislava Hunyadiho. Byl stále v zajetí a pobýval v Praze pod dohledem českého zemského správce. Uherští stavové začali s Jiřím z Poděbrad vyjednávat. Nakonec byl Matyáš propuštěn za výkupné a příslib zasnoubení se s Jiříkovou dcerou Kateřinou.

Ještě začátkem roku 1458 bylo české království bez panovníka a zemi spravoval správce Jiří z Poděbrad. Sněm ke zvolení nového českého krále byl svolán až v únoru toho roku, protože se čekalo, až se vrátí poselstvo z Francie, v čele s nejvyšším pražským purkrabím Zdeňkem ze Šternberka. Zájemců o český trůn bylo mnoho. Císař Fridrich III., polský král Kazimír IV., manžel Pohrobkovy sestry Alžběty, vévoda Vilém Saský, manžel druhé Pohrobkovy sestry Anny. Z Francie přivezlo poselstvo „kandidaturu“ Karla z Valois, syna krále Karla VII.¹⁰⁸

Zemského sněmu se účastnila jak vyšší šlechta, tak nižší šlechta a také zástupci měst. Svě zastánce měl Jiří z Poděbrad mezi všemi stavy, ale bylo nutné, aby všichni volili jednohlasně. Nejvyšší pražský purkrabí Zdeněk ze Šternberka postupně přesvědčil všechny katolické pány, aby se přidali na Poděbradovu stranu. A byl to právě on, kdo poklekl před zemským správcem Jiřím z Poděbrad a požádal ho, aby se stal novým českým králem.¹⁰⁹

Ne všichni ale byli s volbou nového krále spokojeni. Například Horní Lužice či slezská knížectví, obojí patřilo do zemí Koruny České, proti volbě protestovali. I panovníkům

¹⁰⁶ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.116-118

¹⁰⁷ Tamtéž s.119

¹⁰⁸ Tamtéž s. 121-122

¹⁰⁹ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.123

okolních zemí nějakou dobu trvalo, než nového krále přijali. Pro většinu z nich to byl král kacíř.

Bylo nutné, aby nového českého krále uznal i papež. Proto musel Jiří před legáty papeže Kalixta III. odpřísáhnout poslušnost Svatému Otci a slíbit, že v českých zemích vyhladí všechno kacířství. Tento slib Jiří i jeho manželka Johana učinili před korunovací. Přísahu si vykládaly obě strany odlišně. Papežská strana tak, že se tímto Jiří z Poděbrad odříká kalicha a vrací se do katolické církve. Jiří však nepovažoval kališníky za kacíře a nechystal se je trestat. Pro něj byli utrakvisté součástí jedné všeobecné (katolické) církve. Pokud slíbil pronásledovat kacíře a sekty, myslel tím především nedávno vzniklou Jednotu bratrskou. Tato skutečnost vyšla najevo až později, a tak se mohla korunovace nového českého krále uskutečnit.

A tak když byla přísaha vykonána, mohl být 7. května 1458 Jiří z Kunštátu a Poděbrad korunován českým králem. Korunovací nemohl provést biskup Jan Rokycana, protože nebyl papežem uznanou hlavou české církve. Vykonali ji katoličtí biskupové. Jeho manželka Johana z Rožmitálu převzala korunu českých královen další den.

Jiří z Poděbrad byl po delší době opět králem z českého šlechtického rodu. Za dobu své vlády se potýkal s mnoha problémy, ale snažil se, aby v Čechách mohly vedle sebe v míru žít obě náboženské konfese, kališnická i katolická.¹¹⁰

4.3. Města východočeského husitství

Husitství znamenalo pro Východní Čechy, zvláště pak pro krajské město Hradec Králové, velkou změnu ve světském i duchovním životě. Už na počátku husitského hnutí se utvořilo v Čechách několik oblastí s různými věroučnými směry. Táborité, v jihočeské oblasti, patřili k radikálnímu směru husitství. Stejně tak severočeská oblast s centry v Lounech, Žatci a Ústí nad Labem se blížila k radikálnímu husitskému směru. Východočeská oblast s centrem v Hradci Králové stála mezi radikálním a středním proudem husitství. Pražská oblast zahrнула všechny proudy husitů.

Po roztržce s Tábority se do Východních Čech uchýlil i hejtman Jan Žižka v srpnu 1423 si z Hradce Králové vytvořil svoji pevnost. Husité si vlastní duchovní správce většinou volili sami. Jak jsem již psala, v Hradci Králové byl zvolen kněz Ambrož, který zde působil jako farář v kostele sv. Ducha. V roce 1419 byl sice královnou z města vypovězen, ale již následujícího roku se vrátil zpět. Patřil k přátelům Jana Žižky. Byl mezi zmocněnci, kteří

¹¹⁰ MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. s.124-127

jednali s vyslanci Basilejského koncilu, a nikdy nepřijal Zikmunda Lucemburského za českého krále. To mu panovník nezapomněl a roku 1437 napadl město, kde Ambrož sídlil. Hradec se nakonec v březnu téhož roku králi vzdal a kněz Ambrož byl zajat. Po propuštění z vězení se uchýlil snad do Kolína, snad do Jaroměře a brzy zemřel (asi 1438 nebo 1439).

V druhé polovině roku 1437 se do Hradce vrátil bývalý městský hejtman Diviš Bořek z Miletínka. Přivezl sebou i svého přítele pražského biskupa Jana Rokycanu, který zde sídlil až do té doby, než v roce 1448 dobyl Prahu Jiří z Poděbrad. Mistr Rokycana nastoupil v Hradci Králové na místo duchovního správce po knězi Ambrožovi. Na východočeském sněmu svolaném roku 1441 do Čáslavi byl zvolen nejvyšším duchovním správcem Východních Čech. V říjnu téhož roku na synodě utrakvistického duchovenstva konané v Kutné Hoře byl Rokycana uznán duchovním vůdcem v celých Čechách. Jeho volbu neuznala pouze tábořská církev.

„Rokycanův hradecký pobyt se vyznačoval velkou věroučnou i diplomatickou aktivitou, neboť se zabýval nejen spory jednotlivých frakcí, sváry s katolíky o výklad kompaktát, ale účastnil se také důležitých sněmů v Praze, jednání s papežským legátem a dalších akcí. Zároveň stále usiloval o potvrzení arcibiskupského úřadu nejvyšší církevní instancí, v čemž jej Hradečtí při sněmovních jednáních věrně podporovali.“¹¹¹

Rokycanovy snahy o sjednocení husitských směrů korespondovaly se snažením Hynce Ptáčka z Pirkštejna. Proto také Rokycana ovlivnil mínění Hradeckých v Ptáčkův prospěch. Stejně tak se snažil o to, aby hradecká kališnická obec podporovala Ptáčkova žáka a spojence Jiřího z Poděbrad. Na sněm v Praze roku 1446 přišli Hradečtí s návrhem na ustanovení zemského správce, pokud je král ještě nezletilý. V té době už měli vybrané konkrétní jméno, Jiří z Poděbrad.

Po svém zvolení králem Ladislav Pohrobek potvrdil v srpnu roku 1454 městu Hradci výsady udělené předchozími panovníky, ale zároveň zde královský podkomoří Vaněk z Valečova ustanovil z moci královské městskou radu. Bylo to po dlouhé době třiceti pěti let. V tomto mezidobí si měšťané dosazovali své radní sami a nemuseli se podřizovat žádné vyšší autoritě.

Po smrti mladého krále Ladislava se uprázdnil český trůn a zájemců bylo mnoho. Východočeské lanfrýdy se postavily za zemského správce na jaře 1458 byl Jiří z Poděbrad zvolen novým českým králem. Po své korunovaci v květnu téhož roku se král vydal na Moravu a Slezsko, aby si tu vyžádal podporu a na zpáteční cestě se zastavil v Hradci Králové.

¹¹¹ BLÁHA, Radek, Petr GRULICH, Roman HORKÝ, et al. *Hradec Králové*. In: Dějiny, českých, moravských a slezských měst. Praha: NLN, 2017. ISBN 978-80-7422-504-8. s.130

„...kde mu vyšli vstříc páni konšelé, starší a všechno obyvatelstvo, staří i mladí, chudí i bohatí, řemesla se svými korouhvemi. Radostně ho přijali k sobě pod nebesa a slibovali mu poddanství. Páni konšelé mu předali klíče od města a žádali ho, aby k nim vešel jako jejich mocný král a pán. S velikým jásotem ho vyprovodili až k domu, ve kterém se ubytoval. V procesí šel také farář se svými kněžími a žáky a radostně zpívali, Tebe, Boha, chválíme.“¹¹² Svou přízeň východočeskému regionu a zvláště městu Hradec Králové, vyjádřil král Jiří tím, že roku 1460 zde založil úřad purkrabství Hradeckého kraje. V letech Poděbradovy vlády jej zastával Mikuláš Berka z Dubé.

Z mladších dějin Hradce Králové bych chtěla připomenout účast Hradeckých na protihabsburském povstání. V první polovině roku 1618 patřil Hradec Králové k těm nekatolickým městům, která se připojila k protestu proti porušování Rudolfova Majestátu¹¹³ císařem Ferdinandem II. Štýrským. Ten byl sice zvolen českými stavy na český trůn, protože slíbil dodržování náboženských svobod, ale slib nedodržel. Generální sněm ze srpna 1619 panovníka sesadil a zvolil si nového krále Fridricha Falckého. Sněmu se zúčastnili i zástupci Hradce Králové a na obou událostech se podíleli. Po porážce stavovského povstání na Bílé hoře 8.11.1620 byli Hradečtí nuceni před císařskými komisaři složit přísahu věrnosti císaři Ferdinandu II. Za to jim bylo slíbeno, že město bude uchráněno před povinnostmi vojenských kvartýrů, tzn. že nejsou povinni ubytovávat vojáky. Ani tento slib ale nebyl dodržen, protože Hradec byl pro panovníka strategickým vojenským bodem. Když v červnu roku 1639 přišlo do Východních Čech švédské vojsko, v Hradci se nacházela malá posádka. Švédové tak město lehce dobyli, ale ne nadlouho. Již v únoru 1640 císařská armáda získala město zpět.

Do počátku třicetileté války byl Hradec převážně nekatolický. Ještě v srpnu 1622 je zde připomínán luteránský arciděkan Jakub Hrabaeus. Hradečtí ho prosili, aby od nich neodcházel, jinak by mohla být dána záminka k rekatolizaci jejich města. Ale již v říjnu 1622 bychom v Hradci našli prvního katolického arciděkana Jana Coelestina z Kronfeldu. Ještě v roce 1625 byla v Hradci velmi početná nekatolická skupina. Proto tam císařská komise poslala asi 200 mužů vojenské pěchoty. Podařilo se jim sice řadu lidí „přemluvit“ k přestupu na katolickou víru. Protože mnozí raději zvolili emigraci, než rekatolizaci, mohla císařská komise oznámit, že k březnu roku 1628 je hradecké obyvatelstvo již zcela katolické.¹¹⁴

¹¹² *Ze starých letopisů českých*. Praha: Svoboda, 1980. s.183

¹¹³ Listinu Majestát na náboženskou svobodu vydal císař Rudolf II roku 1609 a zajišťovala svobodu náboženského vyznání pro české země. Byla zanesena do zemských desek jako platný zákon.

¹¹⁴ BLÁHA, Radek, Petr GRULICH, Roman HORKÝ, et al. *Hradec Králové*. In: Dějiny, českých, moravských a slezských měst. Praha: NLN, 2017. ISBN 978-80-7422-504-8. s.190-202 a 212-217

Dále bych se chtěla věnovat období počátku Československé republiky a tomu, jak se Hradečtí podíleli na budování nové církve CČS(H).

Nová republika zakotvila ve své Ústavě z roku 1920 zásadu rovnosti všech vyznání před zákonem. Po první světové válce mnoho Čechů vnímalo katolickou církev jako monarchistickou a protičeskou. Proto v prvních letech po válce vystoupilo z Římskokatolické církve skoro 1,5 milionů věřících. Ne všichni byli přesvědčení ateisté. Většina z nich byla i nadále věřícími, jen nebyli spokojeni s úlohou katolické církve v proběhlé válce. A to bylo i jedním z důvodů proč 8. ledna 1920 vznikla nová národní církev. Chtěla lidem věřícím v Boha, ale nevěřícím své původní církvi, nabídnout cestu ke spáse. Její název byl původně Církev československá (CČS), od sedmdesátých let dvacátého století pak Církev československá husitská (CČSH). Protože její první kněží a věřící do ní přešli z katolické církve, uchovala si některé prvky katolictví, např. liturgii nebo sedm svátostí. Věroukou v mnohém navazovala na českou reformaci. Bohoslužby byly slouženy v českém jazyce a celibát kněží byl dobrovolný.

V Hradci Králové byla náboženská obec CČS(H) založena v srpnu roku 1922. Protože Hradec byl sídelní městem římskokatolické diecéze, biskup i ostatní kněží se aktivizovali, aby novou církev zdiskreditovali. Například katolický kněz Stanislav Kordule rezignoval na svůj post, vstoupil do nové církve, oženil se a stal se prvním farářem CČS(H) v Hradci Králové.

Jedním z prvních úkolů nové církve bylo vybudovat si ve městě vlastní prostory, kde by se její věřící mohli scházet. Doposud nacházeli při bohoslužbách útočiště v různých školách, nebo Sokolovnách. V roce 1925 se Hradec stal sídlem východočeské diecéze CČS(H). K československému vyznání se v samotném Hradci Králové v roce 1930 při sčítání lidu hlásilo více než 2 000 lidí. Proto bylo nutné vybudovat jim nějaký sbor.

Byl vybrán pozemek mezi Tylovým nábřežím a Ulrichovým náměstím. Osloven byl významný architekt Josef Gočár, který v té době už v Hradci několik stavebních úprav realizoval. Stavba byla zadána místní firmě Josefa Vyleťala a základní kámen byl položen 8.srpna 1926. Slavnostní otevření sboru se konalo 22. října 1929 za přítomnosti druhého patriarchy CČS Gustava Adolfa Procházky. Byl pojmenován Sbor kněze Ambrože, po jedné z nejvýznamnějších osobností východočeského husitství. Sbor byl dán do užívání již v roce 1927, na svátek vzniku republiky. V areálu sboru sídlil a dodnes sídlí úřad královehradecké diecéze CČSH, prvním biskupem zde byl ustanoven Stanislav Kordule.¹¹⁵

¹¹⁵ BLÁHA, Radek, Petr GRULICH, Roman HORKÝ, et al. *Hradec Králové*. In: Dějiny, českých, moravských a slezských měst. Praha: NLN, 2017. ISBN 978-80-7422-504-8. s.468-471

Dalším významným městem východočeského husitství byly Třebechovice. Od roku 1920 se město jmenuje Třebechovice pod Orebem. Jak jsem již ve své práci psala, na vrchu, který stál blízko města a byl pojmenován podle biblické hory Oreb (Choréb) se roku 1420 zformovalo husitské vojsko.

Na počátku 17. století patřilo město rodu Trčků z Lípy, který sídlil na zámku Opočno¹¹⁶. Na přelomu února a března roku 1628 vypuklo v kraji selské povstání. Poddaní táhli od Rychnova nad Kněžnou a usadili se nedaleko Třebechovic, jako před staletími jejich předkové husitské víry. Povstání bylo potlačeno. Od roku 1636 se stal majitelem města šlechtický rod Colloredů. Ti tvrdě pronásledovali nekatolíky a tak někteří obyvatelé města zvolili emigraci, ostatní byli nuceni přestoupit na katolickou víru. V současnosti v Třebechovicích není sbor CČSH, členové církve patří do náboženské obce Hradec Králové.

Ještě bych chtěla zmínit jedno místo z oblasti, ve které v současnosti žiji, a to je podhůří Orlických hor. Tím místem je městečko Kunvald, které se nachází v okrese Ústí nad Orlicí. Tam byla v roce 1457 založena Jednota bratrská. Vycházela z učení Petra Chelčického, českého náboženského myslitele a spisovatele.

V době, kdy sídlil utrakvistický biskup Jan Rokycana v Hradci Králové, s Chelčickým se často navštěvoval. Na biskupova synovce bratra Řehoře osobnost Petra Chelčického tak zapůsobila, že se s některými jeho posluchači usadil v Kunvaldu a založil zde středisko laické zbožnosti. Tak vznikla Jednota bratrská, církevní společenství nezávislé na utrakvistické nebo katolické církvi. Na přímluvu biskupa Rokycany dovolil Jednotě bratrské král Jiří z Poděbrad zůstat v ústraní pod Orlickými horami. „Netušil, že toto hnutí nezůstane skryto, ale že uchvátí široko daleko mnoho těch, kdo toužili vyjít ze současného Babylona a navrátit se k prostému životu následovníků Ježíše Krista podle evangelií.“¹¹⁷ Například v podorlickém regionu bylo až 14 samostatných sborů s vlastními kazateli (např. v Žamberku, v Rychnově n. Kn., v Kostelci n. O., v Náchodě nebo v Bělči u Třebechovic.)

¹¹⁶ V okrese Rychnov nad Kněžnou

¹¹⁷ *Křesťanství v Podorlicku: (historický vývoj od nejstarších dob až do současnosti)*. Rychnov nad Kněžnou: Státní okresní archiv, 2000. ISBN 80-901757-7-5. str. 23

Závěr

Východní Čechy se svým „hlavním městem“ Hradcem Králové, se v 15. století staly významným střediskem husitského hnutí. Tak významným, že si je Jan Žižka zvolil jako útočiště, když se rozešel s Tábority. O východočeské husitské vojsko se opíral i zemský správce a pozdější český král Jiří z Poděbrad.

Utrakvistická víra a později i víra Jednoty bratrské se v tomto kraji udržela po celá staletí. V dobách rekatolizace se scházeli nekatolíci tajně. Dodnes jsou tato místa tajných bohoslužeb připomínána v pojmenování některých místních oblastí. Například Modlivý důl u Potštejna v okrese Rychnov nad Kněžnou. I spisovatel Alois Jirásek se ve svém románu F. L. Věk zmiňuje o tom, jak se v tomto kraji utrakvistická víra dědila v určitých rodinách a bylo to o nich známo.

V době, kdy byla již nekatolická víra povolena, došlo k obnově Jednoty bratrské právě ve Východních Čechách, v rychnovském okrese, ve městě Potštejn. Brzy po vzniku naší republiky, počátkem dvacátého století, vznikla i nová Církev československá, která vyšla, mimo jiné, i z utrakvistické tradice. Na východě Čech byly zakládány sbory této nové církve již v prvním či druhém roce jejího trvání. Postupem času zde vyrostlo mnoho sborů, postavených z peněz a rukou věřících a většina z nich slouží CČSH dodnes. Husitství zanechalo ve Východních Čechách stopy, které zde přetrvávají do dnešních dnů.

Seznam použité literatury:

- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce. 1. Doba Žižkova 1415-1426*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. 235 s.
- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce. 2. Vláda bratrstev a její pád 1426-1437*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1966. 261 s.
- BLÁHA, Radek, Petr GRULICH, Roman HORKÝ, et al. *Hradec Králové*. In: Dějiny českých, moravských a slezských měst. Praha: NLN, 2017. ISBN 978-80-7422-504-8. 919 s.
- ČECHURA, Jaroslav, Jiří MIKULEC a František STELLNER. *Lexikon českých panovnických dynastií*. Praha: Akropolis, 1996. ISBN 80-85770-30-x. 212 s.
- ČORNEJ, Petr. *Husitská revoluce: stručná historie*. Praha: Paseka, 2021. ISBN 978-80-7637-189-7. 224 s.
- ČORNEJ, Petr. *Jan Žižka: život a doba husitského válečníka*. Praha: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-990-6. 856 s.
- ČORNEJ, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1402-1437. 5. díl*, [Praha; Litomyšl: Paseka](#), 2000. ISBN: 80-7185-264-3. 788 s.
- HOFFMANN, František. *České město ve středověku: Život a dědictví*. Praha: Panorama, 1992. 453 s.
- HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí. Druhý díl. Od času Přemysla Otakara I. do nástupu Habsburků 1197- 1526*. Praha: Práce, 1991. ISBN 80-208-0111-1. 456 s.
- HREJSA, Ferdinand. *Česká reformace*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1914. 104 s.
- CHADIMA, Martin. *Mistr Jan Hus: člověk, teolog, mučedník*. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 978-80-87287-83-5. 247 s.
- KAMINSKY, Howard, *A History of the Hussite Revolution*, Berkely, Los Angeles:University of California Press, 1967. 580 s.
- Kolektiv autorů. *Dějiny zemí koruny české. I. díl*. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-29-2. 303 s.
- Kolektiv autorů. *Křesťanství v Podorlicku: (historický vývoj od nejstarších dob až do současnosti)*. Rychnov nad Kněžnou: Státní okresní archiv, 2000. ISBN 80-901757-7-5. 312 s.
- KROFTA, Kamil. *Mistr Jan Hus, jeho život a význam*. Praha: Vilímek, 1915. 64 s.
- LÁŠEK, Jan, Blahoslav, *Kristův svědek Mistr Jan Hus*. Praha: ÚR CČSH, 1991

LÁŠEK, Jan, Blahoslav, *Kněz Ambrož a východočeské husitství, Hradec Králové a Oreb*, In: Theologická revue, HTF UK 70, 1999, č.4, str.45-58

LÁŠEK, Jan, Blahoslav, *Kněz Ambrož z Hradce a jeho poslední útočiště*, In: Theologická revue, HTF UK, 1976, č.5, s.142-145

MACEK, Josef. *Jiří z Poděbrad*. Praha: Svobodné slovo, 1967. 272 s.

MICHL, Karel. *Husitství na Hradecku*. Hradec Králové: Odbor kulturní rady KNV, 1955. 74 s.

PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Svazek třetí. Žižka, vůdce revoluce. Praha: Vesmír, 1930. 330 s.

Petra z Mladoňovi Zpráva o mistru Janu Husovi v Kostnici. Praha: Universita Karlova, 1965. 245 s.

PICCOLOMINI, Enea Silvio. *Historie česká*. Litvínov: Dialog, 2010. 160 s.

PLAČEK, Miroslav a Peter FUTÁK. *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*. Praha: NLN, 2006. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. ISBN 80-7106-683-4. 705 s.

ŠANDERA, Martin. *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-132-6. 194 s.

ŠINTÁK, Viktor, *Kněz Ambrož z Hradce*, in: Český zápas 6.7.1944, ÚR CČSH Praha, 1944, s.8-9

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 1. Doba vymknutá z kloubů*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN [80-7184-073-4](#). 498 s.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 2. Kořeny české reformace*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN [80-7184-074-2](#). 364 s.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN [80-7184-075-0](#). 420 s.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN [80-7184-076-9](#). 550 s.

WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu: [náboženské zápolení dvou národů]*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1940. 301 s.

Ze starých letopisů českých. Praha: Svoboda, 1980. 576 s.

Ze zpráv a kronik doby husitské. Praha: Svoboda, 1981. 487 s.

Slovníky:

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 2. díl. V Praze: J. Otto, 1889. 1141 s. (Heslo „Ambrož, příjmením z Hradce" je na str. 96–97.)

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla, a kol. Amrož z Hradce Králové. In: *Biografický slovník českých zemí: 1. sešit: A.* Praha: Libri 2004. ISBN [80-7277-215-5](#). s. 77-78

Elektronické zdroje:

HEŘMAN, Jan. *Toulky Podblanicem a Posázavím - Hynce Ptáček z Pirkštejna* [online]. www.jiskra-benesov.cz [cit. 2020-03-04].

<http://www.e-stredovek.cz/kniznica.php?info=148-Pirkenstejna>

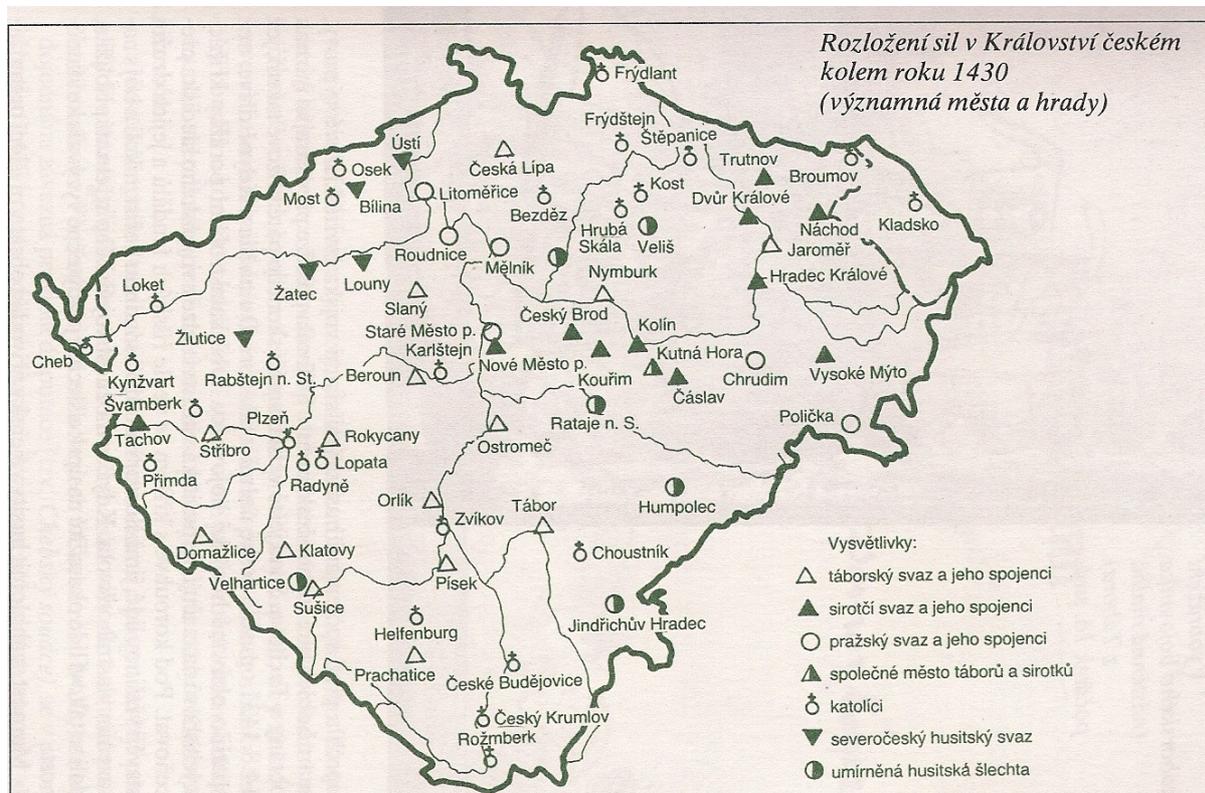
<https://husitstvi.cz/>

Přílohy:

Nejstarší vyobrazení M. Jana Husa na hranici, Martinická bible, kolem 1430

Zdroj: Kolektiv autorů. *Dějiny zemí koruny české*. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-29-2. str. 156

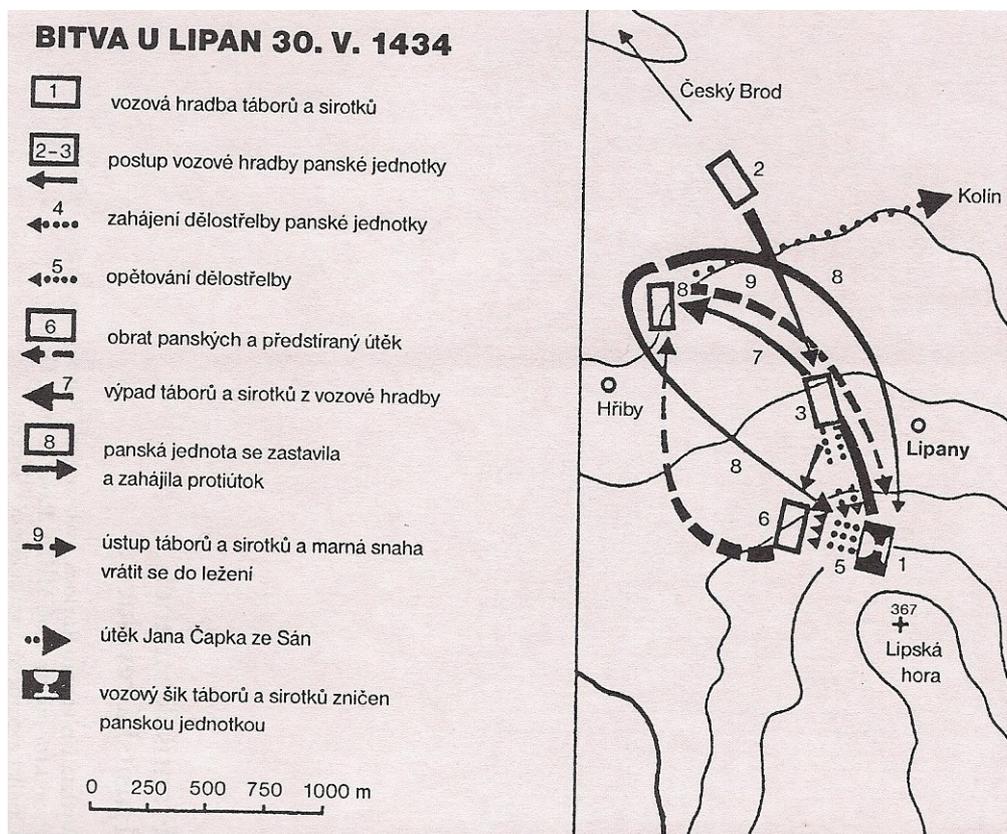

Zdroj: Kolektiv autorů. *Dějiny země koruny české*. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-29-2. str.173

111. Podle pozdních textů Starých letopisů českých Jan Žižka rozrazil v červnu 1424 u Malešova šily Pražanů vozy naplněnými kamením. Tento nápad již dříve uplatnil Konrád Kyeser ve svém díle Bellifortis, které dokončil v létě 1405 na hradě Žebráku.

Zdroj: ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN [80-7184-075-0](https://www.isbn-international.org/product/80-7184-075-0) (obrazová příloha)

Zdroj: ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN [80-7184-075-0](https://www.isbn-international.org/product/80-7184-075-0). (mapa 15)

Sbor kněze Ambrože v Hradci Králové:

Zdroj:

<https://3dwarehouse.sketchup.com/model/ec09ae826f3c368ae0c9bd504305df06/Sbor-kn%C4%9Bze-Ambro%C5%BEe>